

T.C.

İSTANBUL AREL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Psikoloji Ana Bilim Dalı

Genel Psikoloji Yüksek Lisans Programı

**ORTA VE LİSE DÜZEYİ ÖĞRETMENLERİNİN OLUMSUZ ÇOCUKLUK
ÇAĞI DENEYİMLERİ İLE ÖĞRENCİLERE YÖNELİK ŞİDDET
DAVRANIŞLARI ARASINDA DUYGU DÜZENLEME BECERİLERİNİN
ARACILIK ETKİSİ**

Dilek ÖZBEK

Yüksek Lisans Tezi

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Sinem CANKARDAŞ NALBANTÇILAR

İstanbul, 2020

T.C.

İSTANBUL AREL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Psikoloji Ana Bilim Dalı

Genel Psikoloji Yüksek Lisans Programı

**ORTA VE LİSE DÜZEYİ ÖĞRETMENLERİNİN OLUMSUZ
ÇOCUKLUK ÇAĞI DENEYİMLERİ İLE ÖĞRENCİLERE YÖNELİK
ŞİDDET DAVRANIŞLARI ARASINDA DUYGU DÜZENLEME
BECERİLERİNİN ARACILIK ETKİSİ**

Yüksek Lisans Tezi

Tezi Hazırlayan: Dilek ÖZBEK

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Orta ve Lise Düzeyi Öğretmenlerinin Olumsuz Çocukluk Çağı Deneyimleri İle Öğrencilere Yönelik Şiddet Davranışları Arasında Duygu Düzenleme Becerilerinin Aracılık Etkisi” başlıklı bu çalışmanın; tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun şekilde yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmanın içinde kullanıldıkları her yerde referans alınan kaynaklara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

23.01.2020

Dilek ÖZBEK

ONAY

Yüksek Lisans Tezimin kağıt ve elektronik kopyalarının İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıdaki belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece İstanbul Arel Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Teziminyıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu süre sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

23.01.2020

Dilek ÖZBEK

ÖNSÖZ

Bu çalışmada orta ve lise düzeyi öğretmenlerinin olumsuz çocukluk çağı deneyimleri ile öğrencilere yönelik şiddet davranışları arasında duygu düzenleme becerilerinin aracılık etkisinin varlığı incelenmiştir.

Çalışmamın her aşamasında bilgi birikimi ve sabrıyla bana destek olan çok değerli danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Sinem CANKARDAŞ NALBANTÇILAR' a çok teşekkür ederim.

Yüksek lisans boyunca bilgi ve deneyimlerinden yararlandığım tüm bölüm hocalarıma; veri toplama kısmında destek olan, sorulara doğru ve içten cevap veren tüm araştırma örneklemine teşekkür ederim.

Tez dönemim boyunca beni hem yönlendiren hem de desteklerini esirgemeyen meslektaşlarım Psikolojik danışmanlar Cansu KIZILALP ve Eda TOSUN' a teşekkür ederim.

Tez yazım sürecinde her umutsuzluğa kapıldığımda bana destek olan ve varlığıyla her daim kendimi iyi hissetmemi sağlayan eşim Gürkan TAŞHAN' a ve tüm aileme çok teşekkür ederim.

ÖZET

ORTA VE LİSE DÜZEYİ ÖĞRETMENLERİNİN OLUMSUZ ÇOCUKLUK ÇAĞI DENEYİMLERİ İLE ÖĞRENCİLERE YÖNELİK ŞİDDET DAVRANIŞLARI ARASINDA DUYGU DÜZENLEME BECERİLERİNİN ARACILIK ETKİSİ

DİLEK ÖZBEK

Yüksek Lisans Tezi, Psikoloji Anabilim Dalı

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Sinem CANKARDAŞ NALBANTÇILAR

Ocak, 2020 -81 sayfa

Bu çalışmada orta ve lise düzeyi öğretmenlerinin olumsuz çocukluk çağı deneyimleri ile öğrencilere yönelik şiddet davranışları arasında duygu düzenleme becerilerinin aracılık etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla İstanbul ilinde bir özel okulda görev yapan her branştan öğretmenler, müdür ve müdür yardımcıları olmak üzere toplam 129 kişiden veri toplanmıştır. Araştırmada demografik soru formu, Çocukluk Çağı Travmaları ölçeği (CTQ), Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği (DDGÖ) ve öğretmen istismar davranışları soru formu kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen veriler SPSS 21.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmanın sonucunda öğretmenlerin çocukluk çağı travmaları ölçeğinden aldıkları puanlar ile öğretmenlerin öğrencilere yönelik toplam istismar davranışı puanları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Çocukluk çağı travmasının istismar davranışı üzerine etkisinde duygu düzenleme gücününün tam aracılık etkisi olduğu görülmüştür. Araştırmadan elde edilen bulguların ayrıntıları ele alınmış ve yorumu yapılmıştır. Bu doğrultuda ilerideki uygulama ve araştırmalara yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Çocukluk çağı travması, duygu düzenleme, istismar, şiddet

ABSTRACT

THE MEDITATIVE EFFECT OF EMOTIONAL REGULATION SKILLS OF SECONDARY AND HIGH SCHOOL LEVEL TEACHERS IN THE RELATIONSHIP BETWEEN NEGATIVE CHILDHOOD EXPERIENCES AND ABUSIVE BEHAVIORS

Dilek ÖZBEK

Master Thesis, Main Department of Psychology

Advisor: Lecturer. Member Sinem CANKARDAŞ NALBANTÇILAR

January 2020 – 81 pages

The aim of this study was to investigate the mediating effect of emotion regulation skills between the negative childhood experiences of middle and high school teachers and their violent behaviors towards students. This research's study group consisted of 129 secondary and high school teachers, principals and assistants of principals from each branch working in private schools in Istanbul. In the study, demographic questionnaire, Childhood Trauma Questionnaire (CTQ), Emotional Problem Scale (EPS), teacher abusive behavior questionnaire were used. As a result of this study, it was found out that there was an affirmative relationship between the scores of teachers' trauma of childhood trauma scale and the teachers' emotion abuse behavior towards students and total abuse behavior scores. It was found that emotion regulation difficulty was the mediator of the effect of childhood trauma on abusive behavior. The details of the findings that are obtained from the study were discussed and comments were made. In this direction, suggestions were made for future applications and researches.

Keywords: Childhoodtrauma, emotion regulation, abuse, violence

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ	i
ONAY.....	ii
ÖNSÖZ.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
KISALTMALAR LİSTESİ.....	viii
TABLolar LİSTESİ.....	x
EKLER LİSTESİ	xi

BÖLÜM 1

GİRİŞ

1.1.Problem Durumu	1
1.2.Amaç ve Hipotezler.....	3
1.3.Araştırmanın Önemi	3

BÖLÜM 2

GENEL BİLGİLER

2.1.Çocuk İstismarı ve İhmali	5
2.1.1.Çocuk İstismarı ve İhmali Türleri	6
2.1.1.2. Duygusal İstismar.....	7
2.1.1.3.Cinsel İstismar	8
2.1.1.4.İhmal.....	10
2.2. Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılarının Etkileri.....	12
2.2.1. Çocukluk çağında görülen etkiler	14
2.2.2. Yetişkinlikte görülen etkiler.....	15

BÖLÜM 3

DUYGU DÜZENLEME

3.1.Tanım ve Özellikler.....	17

3.2. Duygu Düzenlemenin Gelişimi	19
3.3. Duygu Düzenleme Güçlüğü	19
3.4. Duygu Düzenleme Güçlüğü ile İlişkili Psikopatolojiler	20

BÖLÜM 421

DUYGU DÜZENLEME GÜÇLÜĞÜ VE ŞİDDET

4.1. Tanım ve Özellikler	21
4.2. Çocuğa Yönelik Şiddetin Türkiye’de ve Dünya’da Yaygınlığı	21
4.3. Şiddetin Nedenleri	23
4.3.1. Sosyal öğrenme teorisi	24
4.3.2. Kişisel Faktörler	26

BÖLÜM 529

YÖNTEM

5.1. Araştırma Deseni	29
5.2. Örneklem	29
5.3. Veri Toplama Araçları	29
5.3.1. Araştırma Soru Formu	30
5.3.2. Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği (CTQ)	30
5.3.4. Öğretmenin İstismar Davranışları	31
5.4. Verilerin Toplanması	32
5.5. Verilen Analizi	32
5.5.1. Aracılık Etkisi	33

BÖLÜM 6

BULGULAR

6.1 Sosyo-Demografik Özellikler	35
6.2 Ölçekler ile İlgili Betimsel Veriler	36
6.3. Öğretmenlerin Çocukluk Çağı Travmaları, Duygu Düzenleme Güçlüğü ile Sınıf içi İstismar Davranışları Arasındaki İlişki	36

BÖLÜM 744

SONUÇ VE ÖNERİLER

7.1. Sonuç	44
7.2. Öneriler	48

KAYNAKÇA	51
EKLER	65
EK-1.Araştırma Soru Formu	65
ÖZGEÇMİŞ.....	68

KISALTMALAR LİSTESİ

Akt. : Aktaran

AKB : Anti-sosyal Kişilik Bozukluğu

CTQ : Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği

ÇÇT: Çocukluk Çağı Travması

DDGÖ : Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği

TABLolar LİSTESİ

Tablo-5.1: Çocukluk Çağı Travmaları, Duygu Düzenleme Güçlüğü ile Öğretmenin İstismar Davranışları Ölçeklerinin Çarpıklık (Skewness) ve Basıklık(Kurtosis)Katsayıları.....	33
Tablo-6.1: Sosyo-Demografik Özelliklere İlişkin Dağılımlar.....	35
Tablo 6.2: Öğretmenlerin Çocukluk Çağı Travmaları, Duygu Düzenleme Güçlüğü ile Öğretmenin İstismar Davranışları Ölçeklerinin Puan Ortalamalarına Göre Grubun Dağılımı.....	36
Tablo 6.3: Öğretmenlerin Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeğinin Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanlar ile Öğretmenlerin Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeğinin Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanlar Arasındaki İlişkiyi Spearman Korelasyon Analizi ile İncelenmesi.....	37
Tablo 6.4: Öğretmenlerin Duygu Düzenleme Güçlüğü Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanlar ile Öğretmenin İstismar Davranışları Ölçeğinin Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanlar Arasındaki İlişkiyi Spearman Korelasyon Analizi ile İncelenmesi.....	38
Tablo 6.5: Öğretmenlerin Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeğinin Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanlar ile Öğretmenin İstismar Davranışları Ölçeğinin Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanlar Arasındaki İlişkiyi Spearman Korelasyon Analizi ile İncelenmesi.....	40
Tablo 6.6: Çocukluk Çağı Travmasının İstismar Davranışı Üzerine Etkisinde Duygu Düzenleme Güçlüğü'nün Aracılık Rolüne İlişkin Hiyerarşik Regresyon Modeli.....	42

EKLER LİSTESİ

- EK-1.** ARAŞTIRMA SORU FORMU
- EK-2.** ÇOCUKLUK ÇAĞI TRAVMALARI ÖLÇEĞİ
- EK-3.** DUYGU DÜZENLEME GÜÇLÜĞÜ ÖLÇEĞİ
- EK-4.** ÖĞRETMENİN İSTİSMAR DAVRANIŞLARI ÖLÇEĞİ

BÖLÜM 1

GİRİŞ

1.1.Problem Durumu

Toplumların sosyal yapısının temel taşlarını oluşturan çocukların fiziksel ve psikolojik açıdan sağlıklı olması, güvenliklerinin sağlanması ve iyi bir eğitim alabilmeleri onlara önce devletleri sonrada aileleri tarafından sağlanacak koşullara bağlıdır. Bu koşulların sağlanamadığı ailelerde yetişen, ihmal ve istismara uğrayan çocuklarda ruhsal bozuklukların ortaya çıkma riski artmaktadır (Kürklü, 2011).Çocukluk çağı örselenme yaşantılarının, gelecekte alkol ve madde kötüye kullanımı, anti-sosyal davranış problemleri, depresyon, kişilik bozuklukları gibi pek çok ruhsal problem ile ilişkili olduğu ortaya koyulmuştur (Brown ve Anderson, 1991).

Çocuklar zamanlarının bir kısmını evlerinde ve yaşadıkları çevrede geçirdikleri gibi zamanlarının büyük bir çoğunluğunu da eğitim kurumlarında geçirmektedir, bu sebeple kurumların ve öğretmenlerin çocukların büyüme ve gelişme dönemlerine etkileri oldukça fazladır. Öğrenciler okullarda geçirdikleri bu zaman dilimi içerisinde içinde her zaman uyumlu davranışlar göstermemektedirler. Öğrenciler bu tip olumsuz davranışları sonucunda öğretmenlerinden sınıf içi disiplin adı altında fiziksel ve duygusal istismara maruz kalabilmektedir (Koç, 2018). Diğer yandan sadece aile içerisinde değil, öğretmen tarafından duygusal veya fiziksel istismara maruz kalmak da davranış problemlerinin ortaya çıkmasına neden olabilmektedir (Nearchou, 2018).

İstismar ve şiddet kavramının bir kısır döngü olarak devam ettiği bilinmektedir. Sofuoğlu ve ark.'nın (2016) yaptığı ulusal çalışmada, çocukluğunda şiddet deneyimi olan anne-babaların çocuklarına daha fazla şiddet uyguladığı görülmüştür. Şiddet ve istismar ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde anahtar kavramlardan birinin duygu düzenleme güçlüğü olduğu görülmektedir. Kişilerarası şiddetin ortaya çıkmasında duygu düzenleme güçlüğüne önemli bir risk faktörü olduğu belirtilmektedir (Yalçın ve Erdoğan, 2013).

Duygu düzenleme içeriden ya da dışarıdan gelen bir duygu ile ilgili belirtinin değerlendirilmesi ile başlayarak, bu değerlendirmenin davranışsal olarak verilecek olan tepkiyi düzenlemesiyle sonuçlanmaktadır (Gross,1998; Gross ve Levenson,1993). Duygu düzenleme becerisi, kişinin gelişimini pozitif yönde etkileyebileceği gibi tam zıttı bir etkide yapabilir. Özellikle çocukluk döneminde duygu düzenlemede herhangi bir bozukluk, saldırganlığın oluşmasına sebep olarak gösterilebilmektedir (Eisenberg ve Fabes, 1992).

Duygu düzenleme güçlüğü yaşayan kişilerin daha fazla saldırgan davranışlar gösterdikleri ve sorunlu duygu düzenleme becerisi ile saldırganlık arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir (Eisenberg, Fabes, Nyman, Bernzweig ve Pinuelas, 1994).

Duygu düzenleme güçlüğü üzerinde ise çocukluk çağı olumsuz yaşantılarının etkili olduğuna ilişkin birçok çalışma bulunmaktadır (Bilim, 2012; Demirkapı, 2014; Dereboy, Şahin-Demirkapı, Şakiroğlu ve Şafak-Öztürk, 2018; Dvir, Ford, Hill ve Frazier, 2014). İlköğretimin 6., 7. ve 8. Sınıf kademelerindeki öğrenciler ile yapılan bir araştırmada öğrencilerin %32'si annesinden, %27'si ise haftada en az bir kere babasından dayak yemektedir. Bu bulguların ışığında annesinden hiç pozitif davranış görmeyen şiddete uğrayan öğrencilerin, annesinden az da olsa pozitif davranışlar gören ve şiddete uğrayan öğrencilerden daha fazla saldırganlığa yöneldikleri saptanmıştır (Ayan, 2007). Deveci ve Açık tarafından yapılan bir başka araştırmada ise aile içi şiddet deneyimleri olan çocukların %31,8' i fiziksel şiddetin gerektiğinde problemlerin çözümü için kullanılabileceğini, %26,3'ü ise kavga etmenin iyi bir şey değil ama hayatın bir parçası olduğunu kabul ettikleri görülmüştür (Tugay, 2008).

Çocuklarla ebeveynlerden sonra en çok etkileşim içerisine giren kişilerin öğretmenler olmasına rağmen öğretmenlerin öğrencilere yönelik şiddet davranışları ve bunun altında yatan nedenleri ele alan yeterince araştırma olmadığı görülmektedir. Bu araştırmada, öğretmenlerin çocukluk çağı olumsuz yaşantıları, duygu düzenleme becerileri ve öğrencilerine yönelik şiddet davranışlarının arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır.

1.2.Amaç ve Hipotezler

Bu çalışmada çocuklarla sıklıkla temas içerisinde olan öğretmenlerin öğrencilere yönelik şiddet davranışlarının altında yatan nedenlerin araştırılması amaçlanmıştır. Bu amaçla orta ve lise düzeyi öğretmenlerinden elde edilecek veriler ile şu hipotezlerin test edilmesi planlanmaktadır:

1. Çocukluk çağı olumsuz yaşantıları şiddet davranışlarını artırır.
2. Çocukluk çağı olumsuz yaşantıları duygu düzenleme güçlüğü düzeyini artırır.
3. Duygu düzenleme güçlüğü arttıkça şiddet davranışları artar.
4. Çocukluk çağı olumsuz yaşantıları ile şiddet davranışları arasında duygu düzenleme güçlüğü aracılık etkisi vardır.

1.3.Araştırmanın Önemi

Çocuk istismarı ve ihmali Türkiye’de ve dünyanın her tarafında önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye çocuk istismarı raporunda; Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre istismara uğrayan çocuk sayısı 2014 yılında 74.064 iken 2016 yılında ise 83.552’ye yükselmiştir. Türkiye’de 1998 senesinde Başbakanlık Aile Araştırma Kurumunun yaptığı çalışmanın sonucuna göre çocukların %46’sının, Bulut (1996)’un ülke genelinde yaptığı araştırmada ise %45’inin ihmal ve fiziksel, duygusal ve cinsel istismara uğradığı saptanmıştır. Fiziksel istismar türü ise, en çok görülen istismar biçimidir. Çocuk ve Gençlik Merkezinin 2006 senesi verilerine göre, çocukların %65,72’si fiziksel olarak istismara uğramaktadır.

Bu çalışma ile çocuklarla ebeveynlerden sonra en sık temas içinde olan öğretmenlerin şiddet davranışları göstermesinde etkili olan değişkenlerin incelenmesi amaçlanmıştır. Daha önce bu konuda Türkiye’de yapılan bir çalışma olmaması, önleyici müdahaleler programlanabilmesi için bir bilgi eksikliği oluşmasına neden olmuş olabilir. Bu çalışma ile öğretmenlerin geçmiş travmatik deneyimleri ve duygu düzenleme beceri eksikliklerinin öğrencilere şiddet uygulamaları üzerindeki etkisi incelenerek, öğretmenlere yönelik müdahale programları tasarlanması için bilgi sağlanmış olacaktır. Yine çocuk ihmal ve istismarı konusundaki literatüre katkı sağlanmış olacaktır.

Alan yazın incelendiğinde; öğretmenlerin öğrencilere yönelik şiddet davranışlarını ve bunun altında yatan nedenlerin yeterince incelenmemiş olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin öğrencilere karşı olan olumsuz davranışları, çocuğun ruh sağlığının sağlıklı gelişmesine ve yetişkinlikte kendine güvenen bir birey olmasına engel olmaktadır. Bu çalışma ile öğretmenlerin çocukluk çağı olumsuz yaşantılarının, öğrencilere davranışları üzerindeki etkilerinin araştırılması amaçlanmıştır.

Hem çocukluk çağı olumsuz yaşantılarının ardından oluşan olumsuz sonuçların önlenmesi hem de şiddet döngüsünün kırılabilmesi için çocukluk çağı travmatik deneyimin ruhsal etkileri ve davranışsal sonuçları arasındaki mekanizmanın anlaşılmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Bu çalışma ile bu mekanizmanın nedenlerinin ve sonuçlarının ne olduğu tespit edilerek, ruh sağlığı alanındaki uzmanlara referans olabileceği düşünülmektedir. Öğretmenlerin şiddete yönelik davranışlarının tespit edilmesi bu şiddet davranışlarına erken müdahale edilmesi açısından önem taşımaktadır. Çalışma bu açıdan da önem taşımaktadır.

BÖLÜM 2

GENEL BİLGİLER

2.1.Çocuk İstismarı ve İhmali

Çocukluk çağı örselenme yaşantılarının oluşması çocuğun fiziksel, duygusal, cinsel istismarı ve ihmali ile gerçekleşmektedir. İstismar kavramı sözlük anlamı olarak birinin iyi niyetini kötüye kullanmak olarak tanımlanmaktadır (TDK). Dünya Sağlık Örgütü'nün (DSÖ) 2016'da açıkladığı tanıma göre; çocuk ihmali ve istismarı, "18 yaş altındaki çocukların büyümesini ve gelişmesini kötü yönde etkileyecek duygusal, fiziksel ve cinsel istismar veya ihmale sebep olabilecek ticari reklam amaçlı veya diğer bütün etkileme şekilleri de dahil olmak üzere her türlü davranışla karşılaşması " olarak tanımlanmıştır. Polat'a (2007) göre de 0-18 yaş aralığındaki çocuğun; anne-baba ya da çocuğa bakım veren üçüncü. kişiler tarafından kaza ile olmayan ve hasara yol açan, bedensel ve psikolojik büyümeyi engelleyen, meydana geldiği toplumun kültür değerlerine aykırı olan ve uzmanlar tarafından istismar olarak kabul edilen bir davranışı deneyimlemesi çocuk istismarı veya ihmaldir. Ülkemizde şiddet gören çocuk sayısının 2 ila 6.2 milyon aralığında olduğu bilinmektedir (UNICEF 2006). Yine ülkemizde 2004 senesinde açıklanan raporda, Ankara'da 12-21 yaş aralığındaki ergenlerde aile içi şiddete şahit olanların oranı %17, evlerinin olduğu bölgede şiddete şahit olanların oranı %28, okulda şiddete şahit olanların oranı ise %34 olarak bulunmuştur (Çuhadaroğlu, Canat, Kılıç, Şenol, Rugancı ve Öncü, 2004).

Çocuğa yöneltilen aksiyonun türü, aksiyonun neden yapıldığı ve çocuk üzerindeki kısa dönem ve uzun dönem etkilerinin ne olduğu açısından da farklılık göstermektedir (Turla, 2002; Altınsu, 2004). Çocuk istismarı temel olarak fiziksel, duygusal, cinsel istismar ve ihmal olarak dörde ayrılmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü (1999) çocuk istismarını 5 başlıkta açıklamıştır. Bunlar;

1. Fiziksel istismar,
2. Duygusal istismar,
3. Cinsel istismar,
4. İhmal

5. Sömürüdür.

Alan yazın incelendiğinde çocuk istismarı ve ihmalinin çeşitlerini aktif eylemler ve pasif eylemler olarak ikiye ayıran araştırmacılarda vardır (Kozcu, 1988; Kozcu, 1989). Bu gruplandırmaya göre aktif eylemler: a.Fiziksel istismar, b. Cinsel istismar, c. Duygusal istismardır. Pasif eylemler ise a.Fiziksel ihmal, b. Cinsel ihmal, c. Duygusal ihmaldir.

2.1.1.Çocuk İstismarı ve İhmali Türleri

2.1.1.1.Fiziksel İstismar

18 yaşından küçük çocuk ve ergenlerin tümünün kasti olarak, elle ya da herhangi bir aletle vurma, itme, dövme, tırmalama, ısırma, yakma, kesme, boğma vs. sonucu hasar alacağı bir biçimde şiddete uğraması fiziksel istismardır (Dinç, 2011). Fiziksel istismar, bir yetişkinin cezalandırma, zorla boyun eğdirme ya da kendi öfkesini yatıştırmayı amaçlayarak, elle veya herhangi bir aletle çocuğun veya ergenin vücudunun herhangi bir yerine iz bırakacak şekilde ya da iz bırakmayarak şiddet uygulayarak çocukta hasara neden olacak eylemler olarak da tanımlanmaktadır (Hancı, 2012). UNICEF fiziksel istismarı, kasti olarak, çocuğa acı verecek şekilde, çocuğun gelişiminde sürekli bir hasara yol açabilecek şiddet hareketleri olarak tanımlamıştır (İşiten, 2011).

Fiziksel şiddet üzerine Yavuz, Ataman, Atamer ve Gölge'nin yaptıkları çalışmalarda lise kademesinde olan kız çocuklarının ailede daha fazla şiddete uğradıklarını tespit etmişlerdir. Bu çalışmada aile içi fiziksel şiddete uğrayan bireylerin yetişkinliklerinde fiziksel şiddete yöneldikleri saptanmıştır. Ailede fiziksel şiddete uğradığını belirten çocukların %54'ü, belirtmeyen çocukların %14'ü ve özellikle de erkek çocukların daha çok fiziksel şiddet davranışında buldukları görülmüştür (Tugay, 2008).

Ülkemizde çocukların %65,7'si fiziksel istismara uğramaktadır (Çocuk ve Gençlik Merkezi, 2006).

Ülkemizde 1981 yılında başlayan; Malatya, Nevşehir, Afyon, Ağrı, Giresun, Trabzon, Rize ve Ankara illerinde 4-12 yaş arası 16000 çocukla yapılan ve çocuk istismarı düzeyini saptamayı hedefleyen 10 yılı kapsayan bir çalışmada; çocuk istismarı düzeyinin Afyon'da %13,9, Ankara'da %23,1,

Ağrı'da %27,8, Giresun' da %30, Trabzon' da %35,6, Rize'de %40,6, Nevşehir'de %41,9 ve Malatya'da %54 olduğu bulunmuştur. 4-6 yaşı arası çocuklarda %40,7, 7-10 yaşı arasında %33,5, 11-12 yaşı arasında %25,8 olduğu saptanmıştır. Çocuk istismarının görölme oranı hiç eğitim almamış annelerin çocuklarında %36,7, okuryazar ve ilköğretim kademesinden olanlarda %35,5, ortaokul ve lise kademesinden mezun olanlarda %19,8, lisans ve lisansüstü eğitimi olanlarda %11,6 olarak görölmüştür (Çetin, 2009).

Ülkemizde Deveci ve Açık' ın 2001-2002 yıllarında; ilkokula devam eden 3725 öğrenci ile fiziksel şiddete uğrama oranlarını saptamak için yaptığı araştırmada, çocukların %74'ünün yaşamlarının bir döneminde en az bir kez fiziksel şiddete uğradıklarını saptamışlardır. Bunların %19,8'i fiziksel şiddet sonucu yaralanmıştır. %43,4'ü halen ara sıra da olsa fiziksel şiddete uğramaktadır. Erkeklerin %51,7'si, kızların ise %33,9'u halen fiziksel şiddete maruz kalmaktadır. Son bir sene içerisinde %17,3'ünü anneleri, %13,9'unu babaları dövmüştür. Şiddet gören çocukların %2,1'i her gün, %33,1'i haftada en az 1-2 kez şiddete maruz kaldıklarını söylemişlerdir. Çocukların %31,6'sı hiç şiddete karışmadıklarını iletirken, %3,8'i ise halen sık sık fiziksel şiddet içeren davranışlarda bulunmaktadır (Tugay, 2008).

İngiltere'deki dört yaş altı çocukların binde biri fiziksel istismara maruz kalmaktadır (Kocaer, 2006).

Amerika Birleşik Devletleri'nde 1997 yılında 35 farklı ülkede yapılan bir çalışmaya göre; her bin çocuktan 330 tanesinin ihmal ve istismara maruz kaldığı, bu çocukların %52'sinin ihmal edildiği ve %26'sının ise fiziksel istismara uğradığı belirlenmiştir (Cowen, 1999).

2.1.1.2. Duygusal İstismar

Duygusal istismar ve ihmal tüm dünyada çok fazla yaşanırken, tanı koyulmasında, anlaşılmasında ve hukuksal olarak kanıtlanmasında en çok zorlanılan istismar türüdür. Duygusal istismar ve ihmal çocuğa bakmakla yükümlü kişilerce yapılan çocuğun kişilik gelişimine zarar verici, duygusal gelişimini engelleyen eylemler ya da eylemsizliklerle açıklanır (Glaser, 2002; Tıraşçı ve Gören, 2007).

Duygusal istismar, çocuğun duygu durumunu ya da kendi iç farkındalığını, sistematik bir şekilde çocuğun ihtiyaçlarının görmezden gelinmesi ya da çocuğun aşağılanması gibi, onun sağlıklı kişisel gelişimini olumsuz yönde etkileyen davranış biçimlerinin tümüne verilen isimdir (İşiten, 2011).

Duygusal istismar, bireyin kendini yalnız ve çaresiz hissetmesine, özgüveninin yok olmasına ve kendini değersiz hissetmesine yol açan bir istismar türüdür. Kendisini bu şekilde çaresiz ve yalnız hisseden istismar mağduru çocuk kendisini istismar eden faile bağımlı hale gelmektedir. Bu durumda istismarcının kontrolü daha çok eline alarak daha fazla istismarda bulunmasına olanak sağlamaktadır. Bu şekilde çözülemez bir kısır döngü meydana gelmektedir (Hergüner, 2011.)

Duygusal istismar ailede ve yakın çevrede görülebildiği gibi okullarda da sıklıkla görülmektedir. Okullarda öğretmenlerin öğrencilerle alaycı bir biçimde konuşmaları, yüksek sesle bağırmaları, takma ad takmaları, aşağılamaları, şiddet uygulamakla tehdit etmeleri, sınıf içerisinde öğrenciler arasında ayrımcılık yapmaları, sınıf içi disiplini sağlayabilmek adına cezalar vermeleri (örneğin; tek ayak üstünde bekletmek, belli bir kelimeyi sayfalarca yazdırmak gibi), ‘salak, beceriksiz, aptal, tembel vb.’ gibi olumsuz ifadelerle etiketlemeleri duygusal istismar belirtileri olarak gösterilebilir (Yolcu, 2009).

UNICEF, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu’nun 2008 senesinde gerçekleştirdiği ve iki sene sonra yayımlanan Türkiye’ de Çocuk İstismarı ve Aile İçi Şiddet raporuna göre ise Ülkemizdeki 7-18 yaş arasındaki çocukların aile içerisinde, %51’nin duygusal istismara, %45’inin fiziksel istismara ve %25’inin ise ihmale uğradığı saptanmıştır.

2.1.1.3.Cinsel İstismar

Dünya Sağlık Örgütü (1999), cinsel istismarı; “Çocuğun tamamen anlayamadığı, kendi isteğinin mümkün olmayacağı, fiziksel ve duygusal olarak hazır bulunmadığı, hukuki açıdan yasal olmayan veya içinde yaşadığı toplumun kültürel yapısına uygun olmayan cinsel içerikli bir eylemin içine sokulmasıdır” şeklinde tanımlar.

Cinsel istismar, bireyi ve yakın çevresini hayatı boyunca etkileyen, bilişsel ve duygusal açıdan olgunlaşmamış çocukların tam anlamıyla kavrayamadıkları, farkında olarak onaylamadıkları, sosyal yasakları ve ailedeki kuralları yok sayan fiillere karıştırılmasıdır (Doğan, 2009).

Cinsel istismar ile ilgili yapılan çalışmanın bulgularına göre, çocukluk döneminde yaşanan cinsel istismarın ve dolayısıyla yaşanan fiziksel şiddetin, yetişkinlikteki sonuçları cinsel saldırganlığa yönelim şeklindedir, bu da şiddetin şiddeti doğrduğunu ortaya koyan araştırmaları destekler niteliktedir (Van der Kolk ve Fisler, 1995).

Cinsel istismarın varlığından söz edebilmek için her zaman fiziksel bir temasa ihtiyaç duyulmamaktadır. Cinsel istismar değişik biçimlerde örneğin; sözlü istismar, uygun olmayan telefon görüşmeleri, teşhir etmek, gizlice gözetlemek, cinsel ilişkiye şahitlik, vücuduna cinsel hedeflerle dokunma, müstehcen yayınlarda bahsini geçirme, para karşılığı cinsel ilişkiye zorlama, tecavüz, yasak sevi şeklinde görülebilmektedir (Çeçen, 2007).

Ensest kavramı, çocuk ve gençlerin aile/akraba ve bakımından sorumlu diğer kişiler tarafından cinsel istismara maruz bırakılmasıdır. Ayrıca üvey baba veya anneler, aynı evi paylaşan kişiler de aileden biri olarak görülürler ayrıca çocuğun bakımından sorumlu olan üçüncü kişiler de çocuğun psikolojik olarak ebeveyni gibi görülmektedirler. Bu rollerdeki erişkinlerin içinde buldukları istismar türü de aile içi istismar olarak açıklanmaktadır (Turla, 2002; Vatansever, 2014).

Finkelhor ve Korbin (1988), cinsel istismarı; bir erişkin ve cinsel olarak gelişimini tamamlamamış bir çocuk arasında, yetişkinin cinsel anlamda zevk alması hedefiyle, çocuğun baskıyla, aldatılarak ya da tehdit yolu ile eyleme sokulduğu cinsel temas olarak açıklanır.

Günümüz teknoloji çağında internetin hızlı bir biçimde yaygınlaşmasıyla hem çocukların pornografik içeriklere sahip internet adreslerine girişi hem de pornografik internet adreslerinde çocukların istismar edilmesi fazlalaşmış ve daha kolay hale gelmiştir. Çocuk pornografisinin altyapısındaki kodları kullanan bireylerin sayısının artması durumun ciddiyetini açıklamaktadır (Turla ve Özkanlı, 2006).

Ülkemizde yapılan “çocuk istismarı ve aile içi şiddet” başlıklı araştırmada 7-18 yaşları arası çocukların minimum %10’ unun cinsel istismarın bir türüne şahit olduğunu, minimum %1’inin pornografik gereçleri izlemeye itildiğini, yine minimum %0,5’inin de temas etme veya edilme gibi cinsel eylemleri yapmaya itildiğini göstermektedir. İhbar edilen çocuk istismarı olayları rakamları son zamanlarda yükselmiş, suçluların ise genellikle babaları veya kendilerinden büyük diğer kan bağı bulunan kişilerin olduğu görülmüştür (UNICEF, 2013).

Dünya Sağlık Örgütü’nün 2014’te yaptığı çalışmada; dünya genelinde kadınların %20’sinin, erkeklerin ise %5-10’ unun çocukluklarında cinsel istismara uğradıkları, bütün çocukların ise %25-50’sinin fiziksel istismara uğradıkları açıklanmıştır.

Amerika Birleşik Devletleri’nde ve Almanya’da yakın tarihte yapılan çalışmaya göre, çocukların %25’i cinsel istismara maruz kalmaktadır. Suçluların cinsiyeti genellikle erkektir ve %90’ı çoğunlukla mağdurun yakından tanıdığı ve birinci dereceden akrabası ve ya çocuğun güvendiği bir bireydir (öğretmen, sağlık görevlisi, bakıcı vb.) (Çetin, 2009).

ABD’ de cinsel istismara uğrayan çocukların takribi %30’u 2-5 yaş grubunda, %40’ı 6-10 yaş grubunda ve %30’u 11-17 yaş grubundadır. Yani cinsel istismara maruz kalan çocukların %60’ı 10 yaşından küçüktür (Çetin, 2009).

2.1.1.4.İhmal

İhmal kavramı sözlük anlamı olarak, bir şeye gereken ilgiyi göstermeme, önem vermeme ve boşlama demektir. Çocuğun ihmali durumu, anne – baba veya çocuğa bakım vermekle yükümlü olan üçüncü kişilerin çocuğun yaşaması için gerekli olan temel ihtiyaçlarının, sosyal ve duygusal gibi gelişimsel ihtiyaçlarının kasten yerine getirilmemesi şeklinde açıklanmaktadır (Oral ve ark., 2001). Fiziksel ya da cinsel istismara göre ihmalin, anlaşılması ve fark edilmesi daha zordur. İstismar ve ihmalin en önemli farkı; istismarın aktif, ihmalin ise pasif bir eylem oluşudur (Polat, 2004).

İhmal olgusu çocuk istismarının en çok görülen biçimlerinden biri olmasına karşılık, tespitindeki zorluk sebebiyle, diğer istismar biçimlerine göre daha az

teşhis edildiği ve bu nedenle ortaya çıkmasının daha zor olduğu ve hukuki boyutlara da daha az iletildiği aktarılmaktadır (Pakiş, Yayıcı, Günce, Çelik, Uysal ve Karapirli, 2008; Bilgin, 2013). Çocuk ihmalinin, istismardan daha çok zarara uğrattığına dair yargılar dünya genelinde artmaktadır. Howe (2005), ihmal türlerini 3 gruba ayırmıştır. Bunlar:

1. Karışık-düzensiz ihmal; aile içinde yer alan bireyler kendi ihtiyaçlarıyla çok fazla meşgul olduklarından çocuğun ihtiyaçlarına zamanında ve uygun tepkiler veremezler. Aile içinde tam bir kaos ortamı mevcuttur. Çocuğa gösterilen davranışlarda bir istikrar yoktur.
2. Durgun-pasif ihmal; evin geneline hâkim olan ruh hali ümitsizliktir. Ebeveynlerin çocuklara karşı davranışları donuktur. Evde herhangi bir düzen yoktur ve iletişim sıfır denecek kadar azdır.
3. Ciddi kronik mahrumiyet; bakım veren tarafından çocuk uzun süre aç ve yalnız bırakılmaktadır. Bu şekilde büyüyen çocuklar güvenli bir bağlanma yaşayamazlar ve hayatları boyunca yalnızlık, terk edilmişlik hisleri duyarlar.

İhmali fiziksel ve duygusal ihmal olarak da gruplamak mümkündür. Buna göre fiziksel ihmal, 18 yaş altı çocukların dengesiz ve az yemek yedirmeme, kıyafet ihtiyacını karşılamama, çocuğa zarar verebilecek olaylara karşı tedbir almama, intrauterin ihmal (gebelikte alkol-madde kullanımı gibi zararlı davranışlar) gibi davranışlarla açıklanmaktadır (Şahin, 2002; Taner & Gökler, 2004). Fiziksel istismar ve ihmal vakalarının %90'ında duygusal istismar ve ihmali eşlik ettiği görülmüştür (Taner & Gökler, 2004). Duygusal ihmal ise duygusal bağlılıktaki yetersizlik, yakınlık ve sevgiden yoksun bırakmak ve çocuğun şiddetle karşılaştığı durumlarda müdahale etmemek şeklinde açıklanır (Taner ve Gökler, 2004).

Güler, Uzun, Aydoğan ve Boztaş'ın yaptığı araştırmada; 150 anneden %28,7'sinin çocuklarının taleplerini görmezden geldiği, %32,2'sinin çocuğu hastalandığında hastaneye götürmediği, %14,7'sinin eğitimi çocuğun eğitim hayatı ile ilgilenmediği saptanmıştır. Ayrıca annelerin, %54'ü çocuklarına tokat attığını, %23'ü ise dövüklerini bildirmişlerdir (Tugay, 2008).

İngiltere’de haftada 4 çocuk istismar ve ihmal sebebi ile ölmektedir (Kocaer, 2006). Amerika’da 2002 yılında takribi 3 milyon çocuğun istismara maruz kaldığı raporlanmıştır. Ayrıca 1400 çocuğun farklı türde tacizden dolayı yaşamını yitirdiği; bu çocukların %41’inin 1 yaşından küçük olduğu bildirilmiştir (Öztürk, 2011).

2.2. Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılarının Etkileri

Bireyin gelişim alanlarını negatif olarak etkileyen bütün davranışlar olumsuz çocukluk çağı yaşantılarını oluşturur. Çocukların ruhsal ve fiziksel olarak sağlıklı olması demek sonraki nesillerinde sağlam temeller üzerine kurulması anlamına gelmektedir. Bu anlamda günümüzde olumsuz çocukluk çağı yaşantıları önemini koruyan bir durum olarak açıklanmaktadır (Doğrucan & Yıldırım, 2011).

Olumsuz çocukluk çağı yaşantılarının geçmiş ve günümüzdeki durumuna bakıldığında, yıpratıcı ve ihmal edici davranışları yapanların ruhsal problemleri olan kişiler olduğu, ve bu kişilerin çocukluk çağında da bunun gibi davranışlar yaşadığına ilgili yargılar vardır (Gelles 1987; Akt:Yılmaz Irmak, 2008).

Young, Kloskoand, Weishar (2003), tarafından savunulan erken dönem uyumsuz şemalar kavramına göre; kişinin kendi ve diğerleriyle ilişkilerine yönelik bilişler ve bedensel duyumlardan oluşan benlik ve dünya ile ilgili duygu ve düşüncelerine tesir eden uzun süreli örüntüler olarak tanımlanmıştır. Bu şemalar ergenlik veya çocukluk dönemleri süresince gelişmektedir. Şemaların gelişmesinde ergenin veya çocuğun içerisinde bulunduğu yakın çevre etkilidir.

Erken dönem uyumsuz şemaların kökeninde çocuğun temel duygusal ihtiyaçlarının karşılanmaması, olumsuz çocukluk çağı yaşantılarının ve karakter özelliklerinin yattığı düşünülmektedir (Young ve ark. 2003). Bu bilgiler doğrultusunda olumsuz çocukluk çağı yaşantılarının, erken dönem uyumsuz şemaların oluşumunda mühim bir etkisinin bulunduğu anlaşılmaktadır.

Alan yazın incelendiğinde birçok araştırma erken dönem uyumsuz şemaların gelişiminde bağlanma biçimlerinin, onaylanma ihtiyacının, iç içe geçme ve reddetme gibi ebeveyn ve çocuk arasında gelişen dinamiklerin yadsınamaz bir etkisinin olduğunu ileri sürmektedir (James, Southam ve Blackburn, 2004; Oei

ve Baranoff, 2007). Sonuç olarak erken dönem uyumsuz şemaların kökenini inceleyen araştırmacılar çocukluk döneminde karşılaşılan olumsuz ebeveyn davranışlarının şema gelişiminde kritik bir role sahip olduğu konusunda hemfikir olmuşlardır. Buradan hareketle öğretmenlerinde ebeveynlerden sonra çocuklarla en çok temas ettiği kişiler olduğunu düşünürsek ebeveynler gibi öğretmenlerinde çocukların şema gelişiminde önemli bir rolü olduğunu söyleyebiliriz.

Bir başka kurama göre; kişiler topluluk içinde diğer insanları gözlemleyerek, onların davranışlarının desteklendiğini veya desteklenmediğini öğrenebilirler. Yani sosyal öğrenme; “Çevredeki bireyleri gözlemleyerek veya topluluk içinde ve topluluk için öğrenme” şeklinde de açıklanabilir. Bisiklet kullanma vb. pek çok beceriyi deneme yoluyla keşfederken, bazı becerileri ise farklı bireyleri gözlemleyerek öğrenebiliriz (Korkmaz, 2003). Sosyal öğrenme teorisi, öğrenmeyi; çevre, bireysel etkenler ve davranışın üç taraflı, dinamik ve karşılıklı etkileşimiyle açıklar. Sosyal çevreler ve insanlar sürekli olarak birbiriyle etkileşim halinde olan sistemlerdir. Sosyal çevreler ve kişilik yapıları karşılıklı olarak birbirlerine katkı sağlamaktadırlar (Cervone, Shadeland ve Jencius, 2001).

Çocuk sosyal bir çevre içerisinde büyüyüp, gelişmektedir. İçinde bulunduğu aile ve çevrenin sosyal davranış rollerini benimsemekte ve o çevrenin iyi veya kötü davranış şekillerini geliştirmektedir. Yaşadığı çevrede şiddet davranışlarını gözlemleyen çocukta şiddet davranışları gelişmektedir. Burada şiddet çevreyi izleyerek öğrenilen bir davranış olarak ortaya çıkmaktadır (Ayan, 2007).

Çocuklar yapmış oldukları eylemlere uygun biçimde ödüllendirilir veya cezalandırılırlarsa, çocuğun anne-babaları ya da çocuğun bakımından sorumlu olan üçüncü kişiler, çocuklara olumlu rol modeller olurlarsa, aile içerisinde şiddete şahit olmazlarsa, sosyal anlamda bilişleri ve duyguları iyi gelişirse ancak o zaman çocuk istenilen doğru ve şiddet içerikli olmayan davranışlarda bulunabilir (Bennett, Farrington ve Huessmann, 2005; Miller ve Dollard, 1941).

Kendi çocukluk dönemlerinde anne ve babaları aracılığıyla istismar ve ihmali deneyimlemeleri veya anne-babalarının birbirlerine yönelik şiddet içeren davranışlarını sıklıkla gözlemlemiş olan bireyler, kendi ailelerini kurdukları zamanda kendi çocuklarına karşı şiddet davranışında bulunmaktadırlar (Arıkan,

1998). Ülkemizde kadın sığınma evlerinde uygulanan bir çalışmada, şiddete maruz kalan kadınların hemen hemen hepsinin kendi çocukluk döneminde de şiddet gördükleri ve ileride kendi çocuklarına da şiddet gösterdikleri saptanmıştır (Neugebauer, 2000; Riggs, Caulfield, Street, 2000). Erişkin suçlularda olumsuz çocukluk çağı deneyiminin ileriki dönemdeki etkisinin araştırıldığı bir çalışmada, çocukluk dönemi şiddet, istismar ve ihmal öyküsü olan 908 kişi ile istismar ve şiddete maruz kalmamış 677 kişi karşılaştırılmıştır. Çocukluk döneminde ihmale uğramış olan kişilerin tutuklu olarak izlenme seviyeleri daha yüksektir (Dahlberg, 1998; Koşlar ve Otis, 2003).

Türkiye’de yapılan bir çalışmada 15-18 yaş grubunda olan 235 ceza almış çocukta şiddet olguları içeren suç işleme davranışına sebep olan faktörler araştırılmıştır. Araştırmanın bulguları arasında ceza alan kişilerin en fazla fiziksel şiddet suçu işlediği (gasp, cinayet ve yaralama) %66’sının ise zaman içerisinde bu suçlarını tekrarladıkları görülmüştür. Çalışmadaki 235 ceza almış çocuğun 179’unda erken çocukluk döneminde fiziksel şiddet yaşantısı olduğu saptanmıştır (Ovacık ve Sezgin, 2008).

2.2.1. Çocukluk çağında görülen etkiler

Çocuk İstismarı ve İhmali Ulusal Merkezinden elde edilen sonuçlara göre psikolojik travma alışkanlık bozuklukları, aşırı uyumlu davranışlar gösterme ya da davranış bozuklukları, bilişsel ve gelişimsel gerilikler, intihar girişimleri gibi olumsuz sonuçlara neden olabilmektedir (Brassard, Stuart ve Hardy, 1991). Fiziksel ve cinsel istismar gibi bir olumsuz çocukluk çağı deneyimine maruz kalmanın çocuklarda karamsarlık ve öfkeye, küçük yaş grubu çocuklarda ise kendini kontrol etmede zorluk yaşamalarına sebep olduğu yapılan çalışmalarda belirtilmektedir (Erickson, Egeland ve Pianta, 1989). Shipman, Zeman, Penza & Champion (2000)’ in, yaptıkları bir çalışmada cinsel istismara uğramış kız çocuklarının, cinsel istismara uğramayan kız çocuklarına oranla duygularının farkında olmamaları, duygu düzenleme becerilerinin düşük olması, olumsuz duygu durum ve başkalarının duygularını ve davranışlarını anlamada yetersiz kaldıkları saptanmıştır.

Çocukluk çağı duygusal istismarının davranışsal göstergeleri dürtüsel davranışlar, içe kapanma, aşırı uyumsuz davranış, tırnak yeme, saç koparma gibi

alışkanlık bozuklukları, ümitsiz duygu durum, uyku bozuklukları, mutsuzluk ve çaresizlik hisleri gibi problemler en sık görülen davranışlardır (Velkamp ve Miller, 1994). Burgess ve arkadaşlarının (1995) yaptıkları bir çalışmada, çocukların olumsuz yaşantılarında travmaya özgü davranış kalıpları oluşturduğunu ve bu olaylarla birlikte meydana gelen kognitif şemalarla erişkin yaşama taşındığını ileri sürmektedirler. Bu çocukların yetişkinlik döneminde kurdukları ilişkilerde; çocukluk dönemlerindeki fiziksel temasa uğrama, kötüye kullanılma, şiddet ve travma sahnelerini tekrarlayıcı bir şekilde deneyimledikleri düşünülmektedir.

2.2.2. Yetişkinlikte görülen etkiler

Çocuğun gelişim dönemi içerisinde olumsuz yaşantılara maruz kalması, kendilik algısı üzerinde hasara yol açmaktadır. Bu negatif deneyimler, çocukluk çağını etkilediği miktarda bireylerin yaşantısında ilerleyen zamanlarda da etki etmekte ve bireylerin psikolojik ve fiziki durumlarında hayat boyu süren bir hayli negatif sonucun meydana gelmesine sebep olabilmektedir (Beitchman, Zucker, Hood, Costa, Akman ve Cassavia, 1992; Briere ve Runtz, 1990; Gross ve Keller, 1992; Kendall-Tackett, 2002).

Olumsuz çocukluk çağı deneyimleri fiziksel, duygusal ve cinsel istismar, şiddet ve ihmal gibi travmatik süreçleri kapsayan yaşantıları içermektedir. Olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin kişilerin hayatları boyunca ortaya çıkabilecek fiziksel ve ruhsal sağlık sorunlarıyla belirgin şekilde bağlantılı olduğu görülmüştür. Erişkinlikte daha sık psikiyatrik bozukluklar yaşayan kişiler incelendiğinde olumsuz çocukluk çağı deneyimi öyküsü olduğu görülmektedir (Briere ve Elliot, 2003; Silverman, Reinherz ve Giaconia, 1996).

Günümüzde psikoloji, psikiyatri ve tıbbi disiplinlerin de bulunduğu çok fazla disiplinin olumsuz çocukluk çağı deneyimlerine dikkat çektiği bilinmektedir. Tüm disiplinler bu durumu kendi disiplinlerinden yararlanarak farklı farklı değerlendiriyor da olsa, konu hep istismarın sonuçlarının ne kadar zarar verici olduğu noktasına varmaktadır. Olumsuz çocukluk çağı deneyimleri ile yetişkinlik yıllarında madde kötüye kullanımı, anti sosyal davranış bozuklukları, depresyon, kişilik bozuklukları gibi pek çok temel psikolojik sorunlar görülmektedir (Brown ve Anderson, 1991).

Yapılan araştırmalar sonucunda, çocuğa yöneltilen ihmal ve istismar davranışlarının ve travmatik stres faktörlerinin uzun dönemde ve yetişkinlik döneminde olumsuz davranışlara yol açtığı ve psikosomatik belirtilere neden olduğu görülmektedir (Anda, Brown, Felitti, Dube ve Giles, 2008). Olumsuz ocukluk ağı deneyimleri ile sigara içme davranışı, obezite, hareketsiz yaşam tarzı gibi faktörler ve kalp, akciğer, karaciğer hastalıkları, diyabet, duygu düzenleme güçlüğü ve depresyon grlme sıklığının doğru orantılı olduğu belirtilmektedir (Williamson, Thompson, Anda, Dietz ve Felitti, 2002; Anda, Croft ve Felitti, 1999).

Çocukluk döneminde daha fazla duygusal ve fiziksel kötüye kullanım ve ihmal yaşayan kişilerde, negatif duygulanımın etkisindeyken uyumsal duygu düzenleme stratejilerine ulaşımı, hedef odaklı davranışlar göstermeleri ve davranışlarını kontrol etmelerinin zorlaştığı görülmüştür. Ayrıca bu kişilerde daha sıklıkla kendini yaralama davranışı, alkol-madde kullanımları ve intihar girişimleri olduğu görülmektedir (Karagöz, 2010).

Olumsuz ocukluk ağı deneyimlerinin yetişkinlikte duygu düzenleme becerilerini olumsuz etkilediği konusunda yapılan bir çalışmada; fiziksel, duygusal ve cinsel istismar geçmişi olan kadınlardan, daha yüksek düzeyde istenmeyen içsel yaşantılardan kaçınmayı kullandıkları ve duygularını reddettikleri belirlenmiştir (Gratz, Bornovalova, Delany-Brumsey, Nick ve Lejuez, 2007).

BÖLÜM 3

DUYGU DÜZENLEME

3.1.Tanım ve Özellikler

Duygu düzenleme, bir hedefe varabilmek için bireyin, duygusal reaksiyonlarını gözlemleyebilme, değerlendirebilme, kontrol altında tutabilme ve değiştirebilme yeteneğidir (Wenar ve Kerig, 2005). Duygu düzenleme sırasında bireyler pozitif ve negatif duygularının seviyelerini azaltıp arttırabilirler (Gross ve Thompson, 2007). Duygu düzenleme kişinin “kendisinin patronu” olmasına izin verir. Duygu düzenlemesi konusundaki çalışmalar; psikanalitik yaklaşımda savunma mekanizmalarına (Freud,1959), psikolojik şiddet ve şiddetle baş etme kuramına (Lazarus, 1966), bağlanma kuramına (Bowlby, 1969) ve duygu teorisine (Frijda, 1986) dayanmaktadır.

Duyguların; deneyim, davranış ve fiziksel içeriğe sahip çok faktörlü bir yapısı vardır (Gross,1999). Duygu düzenleme, duyguların kendilerini düzenlemenin yanı sıra tüm bu boyutları tek tek incelenmektedir. Bu durumun, bilinçli veya bilinç dışında gerçekleşebilir, otomatik ya da kontrollü olabilir, duyguların meydana gelme zamanını bazı noktalarda etkileyebilir (Gross ve Thompson, 2006). Gross, Richard ve John (2006), yaptıkları bir çalışmada duygusal tepkinin davranışsal ve fizyolojik alanlarının hemen hemen eşit düzeyde düzenlendiklerini gözlemlemiştir.

Duygu düzenleme 3 ana husustan oluşmaktadır. Birincisi, insanlar duygularını pozitif ve negatif olarak, arttırarak ve azaltarak düzenleyebilmektedirler. Kişiler, sosyal açıdan buldukları yere oryantasyon sağlamak için olumlu ve olumsuz duygularını düzenlemektedirler (Gross ve Thompson, 2007). İkincisi, duygu düzenlemenin prototip paradigmaları bilinç düzeyindedir, başlangıçta duygu düzenleyici aktivitelerin ilk olarak bilinçli olduğunu fakat sonradan bilinçli farkındalıktan bağımsız geliştiklerini belirtmektedir. Örneğin; biri tarafından reddedildiğimizde öfkemizi saklamamız ya da üzüntü veren bir olay karşısında dikkatimizi farklı bir yere çevirebilmemiz sayılabilir. Üçüncü olarak ise, duygu düzenleme süreçlerinin önceden iyi veya kötü olacağı varsayımında bulunulamaz. Bu demektir ki duygu düzenleme

süreçleri, içinde bulunulan farklı durumlara göre bazı durumları iyileştirirken bazı durumları ise kötüleştirmektedir (Gross ve Thompson, 2007).

Duyguların asıl görevi kişilerin verdiği tepkilerin ne yönde olacağını belirlemekse, duygu düzenleme becerilerinin birincil anlamı duyguyla eşanlılı olmaktadır. Bu sebeple duygu düzenleme becerilerinin, duyguların düzenlendiği bir dizi birbirinden ayrı süreci olduğu bilinmektedir (Akt. Şarlak, 2008).

Duygu düzenleme süreç prototipi olarak 5 başlıkta toplanmıştır. Bunlar;

1. Durum seçimi,
2. Durumu ayarlama,
3. Dikkati verme,
4. Bilişsel değişim,
5. Tepkinin değişimidir.

İlk olarak, duyguyu meydana getiren olayın oluşup oluşmayacağını seçilmesi durum seçimidir. Durum seçildikten sonra onun duygusal tesirini değiştirmek hedefiyle şartların gerektirdiği biçimde durumu ayarlama devreye girmektedir. Dikkati verme prototipi koşulların farklı yönlerine odaklanmada kullanılır. Bir şartın bir yönüne bir kere odaklanıldığında, bu şartın anlamı bir düşünce üzerine dönüştürüldüğünde bilişsel değişim meydana gelir. Duygu düzenleme stratejilerinin ilk dört grubu henüz duygusal aksiyon olmadan önce oluşmaktadır. Son aşama olan tepkinin değişimi ise duygu tepkilerinin durumunu değiştirmeye çalışmaktadır ve bir kere meydana geldiğinde tepki odaklı duygu düzenleme stratejisi olmaktadır (Werner ve Gross, 2010).

Duygu düzenleme süreçlerinde bireysel farklılıklar ön plana çıkmaktadır. Örneğin, bir birey baskı kullandığında, baskı uygulanmayan kişilere göre daha çok negatif duygu sahip olmaya yatkındır. Negatif duygu deneyimi ile baskı arasındaki bağıntı ise güvenle ilgilidir. Yani güvensizlik duygusu kontrol altına alındığında bu bağlantı yok olacaktır. Bireysel ve deneysel farklılık girişimleri benzer neticeler oluşturmaktadır, fakat günlük hayattaki deneysel düzenlemelerde olumsuz duyguda ortaya çıkan bağıntı daha karmaşıktır (Gross ve John, 2003).

3.2. Duygu Düzenlemenin Gelişimi

Duygu düzenleme becerilerinin gelişim eğrisine bakıldığında bebeklikten başlayarak ergenliğe kadar geçen s reye odaklanılmaktadır. Duygu düzenleme becerilerini oluşturan en önemli faktörlerden biri çevredir. Ebeveynler belli bir düzeye kadar çocukların olumsuz duygu yaşamalarına ve bu duygularını gizlemelerine hassasiyet göstererek duygu düzenleme becerilerini öğrenmelerine yardımcı olurlar (Wenar ve Kerig, 2005). K uk yaştaki çocuklar ailesinin ya da  ğretmenlerinin hislerini y netebildiklerin gördüklerinde, duygu düzenlemenin başarılabil-diğini de görmektedirler ve bu sayede kendi duygularını düzenlemeyi öğrenirler (Campos, Campos ve Barrett, 1989). Aynı Şekilde başka kişilerin duygularının kontrol altında tutamadığını gören ve yaşayan çocuklar ise, kendi duygularını düzenleme de sorun yaşayabilmektedirler (Reider ve Cicchetti, 1989).

Duygu düzenleme becerileri erişkinlik dönemi süresince değişmekte ve gelişmektedir. Farklı duygu düzenleme becerilerinin yaşla birlikte değişiklik ve olgunlaşma göstermesi beklenmektedir. Birey olgunlaştığıya doğru ve geçerli duygu düzenleme yaklaşım Şekillerini uygulamayı belleye bilmektedirler.

Bir çalışmada, kadın katılımcıların kullandıkları duygu düzenleme yaklaşım Őekillerinin 20 ila 60 yaş arasında değiştiği gözlemlenmiştir (John ve Gross, 2004). Yaş ilerledikçe bireylerin olumsuz duygularla başa çıkma stratejilerinin belirgin bir Şekilde arttığı gözlemlenmektedir. Yetişkinlerin uyumu konusu ile ilgilenen kuramcılar, yaşı geçkin olan yetişkinlerin iş ve arkadaşlık ilişkilerinde duygularını düzenlemeyi doğru ve geçerli bir Şekilde yaptıklarını ve bu durumun sağlıklı uyum adına yararlı olduğunu belirtmektedirler (Cartensen, 1993).

3.3. Duygu Düzenleme Güçlüğü

Duygu düzenleme güçlüğü duygusal reaksiyonları düzenlemedeki beceri eksikliğinin, duygusal uyarıcıya karşı olan Şiddetli bir duyarlılığın ve çoğunlukla kuvvetli ve derinlemesine olan tepkilerin bir birleşimidir (Linehan, 1993). Duygu düzenleme güçlüğü en geniş tanım olarak, duyguların farkında olmama durumu, duyguları anlayamama ve onaylayamama, negatif duygular yaşanırken tepkilerin kontrol edilememesi ve hedef bazlı davranışları uygulamada zorluk yaşamadır (Gratz ve Roemer, 2004). Yapılan çalışmalarda başkalarına yöneltilen Şiddetin

işlevsiz bir duygu düzenleme stratejisi olabileceği belirtilmektedir (Jakupcak, Lisak ve Roemer, 2002).

Çocukluk çağı olumsuz yaşantı öyküsü olan kişilerin duygularını düzenlemekte güçlük yaşadıkları, duygusal tecrübelerden kaçındıkları ve duygu kabul etme becerisinin düşük bulunduğunu gösteren araştırmalar vardır (Batten, Follette ve Aban, 2002; Gratz, 2007).

3.4. Duygu Düzenleme Güçlüğü ile İlişkili Psikopatolojiler

Duygu düzenlemede yaşanan zorluk çeşitli ruhsal bozuklukların ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Gross ve Munoz, 1995) .Duygu düzenleme güçlükleriyle ilişkili meydana gelen ruhsal problemler; majör depresyon bozukluğu, sosyal fobi, yaygın anksiyete bozukluğu, yeme bozuklukları, obsesif-kompulsif bozukluklar görülmektedir (Betts, Gullone ve Allen, 2009; Turk, Heimberg, Luterek, Mennin ve Fresco, 2005; Mennin, 2006; Campbell-Sills ve Barlow, 2007; Valentiner ve Smith, 2008; Corstorphine, Mountford, Tomlinson, Waller ve Meyer, 2007). Duygu düzenleme güçlüğü'nün kişilik bozukluklarıyla bağlantısı da birçok çalışmada araştırılmıştır. Bilhassa sınırda kişilik bozukluğu tanısı alan bireylerin daha az hoşgörü gösterdikleri ve güçlüklerle karşılaştıkları olaylarda kendilerine zarar vermek gibi negatif duygu düzenleme stratejilerine yöneldikleri görülmektedir (Wupperman, Neumann, Whitman ve Axelrod, 2009).

Alkol- madde kullanımının da duygu düzenleme güçlüğü ile ilişkili olduğu bilinmektedir. Kişiler olumsuz duygulara katlanmakta zorluk çektiklerinde, duygu düzenleme güçlüğü yaşadıklarında bu duygulardan kaçınmak için alkol-madde kullanımına yönelmektedirler. Duyguları düzenleme güçlüğü arttıkça kişilerin alkol- madde içme isteğinde artış olduğunu gösteren çalışmalar bulunmaktadır (Baker, Piper, Mccarthy, Majeskie ve Fiore, 2004; Willinger, Lenzinger, Hornik, Fischer, Schönbeck, Aschauer ve Meszaros, 2002; Falk, Yı ve Hilton,2008).

BÖLÜM 4

DUYGU DÜZENLEME GÜÇLÜĞÜ VE ŞİDDET

4.1. Tanım ve Özellikler

Şiddet en temel anlamıyla bir bireyin veya bazen bir topluluğun bir diğer birey üzerinde güç kullanması ve kontrol kurma çabasına verilen isimdir (Humphreys, 2007). Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) 1996 senesinde yayınladığı Şiddet ve Sağlık Dünya Raporu'nda şiddeti “kişinin kendisine, karşısındaki bireye ya da topluluğa karşı yaralanma, ölüm, psikolojik zarar veya kayıpla sonuçlanan ya da sonuçlanması olası olan fiziki güç kullanma veya zorlamada bulunması ya da tehdit etmesi” olarak tanımlanmaktadır (WHO, 2002).

Agresyonla ilgili eylemler bireye zarar vermek, aşağılamak, özsaygısını yitirmesine neden olmak, huzursuzluk vermek, başka bireylerin haklarına saygı göstermemek, kişiyi örselemek, yıpratmak ve zorbalık yapmak olarak görülebilir (Erten ve Ardalı, 1996).

Şiddet olgusu kendisini çok farklı biçimlerde ortaya koyabilmektedir. Şiddet davranışı bireysel ve toplumsal boyutlara sahip olan bir olgudur. Günlük hayatta karşılaşılan şiddet türleri; baskı, eziyet, korkutma, sindirme, öldürme ve cezalandırmadır. Agresyon davranışları çoğunlukla önceden tanışan kişi ya da kümeler arasında meydana gelmektedir (Kocacık, 2001).

Şiddet olgusu karşımıza en çok aile içi şiddet olarak çıkmaktadır. Aile içi şiddet duygusal istismardan ölüme kadar giden geniş bir yelpazede seyretmektedir. Aile içerisinde yaşanan şiddet ve kadına yönelik şiddet kavramları çoğunlukla iç içe ve birlikte kullanılan kavramlardır fakat şiddet uygulayan veya şiddete maruz kalan kişi aile bireylerinden herhangi bir tanesi ya da birkaç tanesi olabilir. Genellikle çocuklar aile içi şiddetin görünmez mağdurlarıdır (UNICEF,2006; Osofsky, 1995).

4.2. Çocuğa Yönelik Şiddetin Türkiye’de ve Dünya’da Yaygınlığı

Ülkemizde 2006 senesinde yapılan bir çalışmaya göre, 3-17 yaş aralığında çocukları olan babaların %17’si ile annelerin %35’i cezalandırma niyetiyle

çocuklarını arada bir dövüklerini söylemişlerdir. Bu kişilerin arasında literatürde “şiddet” kavramı ile nitelendirilebilecek farklı cezalandırma yöntemlerini uygulayanlar da vardır. Örneğin; annelerin %10’u son bir sene içerisinde çocuklarını bir odaya kilitlemişlerdir (UNICEF, 2015).

Ülkemizde 2008 yılında yapılan başka bir çalışmada ise, bütün bölgelerden toplam 12 farklı ildeki anne ve babaların çocuklarına karşı hangi disiplin yöntemlerini kullandıkları sorulmuştur. Verilen cevapların neticesinde anne ve babaların %9,3’ü fiziksel ceza uygulamakta, %7.3’ü çocuklarını “korkutmakta”, %31.8’i ise çocuklarına yüksek sesle bağırarak, azarlamaktadır. Bu araştırmaların sonuçlarına bakıldığında anne ve babaların çocuklarına uyguladıkları şiddeti bir disiplin gereci olarak görmekte olduklarını söyleyebiliriz. Anneler lisans eğitim düzeyine sahip olduklarında ise, fiziksel olarak cezalandırma yöntemlerine daha az başvurdukları görülmüştür. Bu durum göstermektedir ki, anne ve babaların eğitim düzeyinin artması ailede şiddet unsurunun azaltılmasında önemli bir rol oynayabilmektedir (Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, 2010).

Ülkemizde yapılan bir çalışmada psikiyatri polikliniğine gelen hastalarda olumsuz çocukluk çağı deneyimi sıklığı, fiziksel olarak kötüye kullanımın %27,4, duygusal olarak kötüye kullanımın %17.7, cinsel olarak kötüye kullanımın %6.4, ihmal davranışının ise %46.8 oranında olduğu saptanmıştır (Türkoğlu, Kuğu, Akyüz ve Doğan, 2000).

Bu konuda yapılan araştırmaların bulgularına göre; şiddete maruz kalan kadınların psikolojileri, deneyimledikleri bu travma nedeni ile olumsuz etkilenmektedir. Şiddet mağduru kadınlarda en çok geliştirilen psikopatolojiler travma sonrası stres bozukluğu, süreğen depresyon ve öz kıyımdır (Kıvrak, Gey, Kıvrak, Kokaçya, Çöpoğlu ve Arı, 2015; Temiz ve ark., 2014). Annenin çeşitli psikopatolojilere sahip olması özellikle çocukların gelişimlerini olumsuz yönde etkilemektedir (Lewis, Austin, Knapp, Vaiano ve Galbally, 2015).

Birey şiddete veya istismara tanık olabilir ya da direkt maruz kalabilir. Alan yazın incelendiğinde eşinden şiddet/istismar gören kadınların kendi çocuklarına şiddet/istismar içeren davranışlar sergilemesi çok sık rastlanan bir sorundur (Waugh ve Bonner, 2002; UNICEF,2006; Macmillan, Wathen ve Varcoe, 2013;

Davies, Lyon ve Monti-Catania, 1998; Barran, 2014; Peled, 2011). Dünya Sağlık Örgütü' ne göre, ailede şiddet yaşantıları son yıllarda çocuk ihmal ve istismarı kavramlarının altında değerlendirilmektedir (WHO, 2014).

Dünya Sağlık Örgütü'ne göre yaklaşık olarak erken çocukluk-ergenlik dönemlerini kapsayan yaş grubundaki (1-14 yaş) 40 milyon çocuk fiziksel, duygusal ve cinsel istismara uğramakta ve ihmal edilmektedir. İstismar ve ihmale maruz kalan çocuklar psikolojik yardıma ihtiyaç duymaktadır (Bahar, Savaş ve Bahar, 2009).

Amerika'nın suç ortalaması olarak düşük olan eyaletlerinden Pennsylvania'daki bir bölgede yaşayan kişilerle yapılan bir araştırmada polislerin 1 sene süresince aile içi şiddetle ilgili aldığı şikayetlerin sonucuna göre; aile içi şiddet vakalarının ortalama %50'si, çocukların şahit olduğu bir ortamda yaşanmıştır ve vakaların %81'inde çocuklara da şiddet uygulanmıştır (Fantuzzo ve Fusco, 2007).

4.3.Şiddetin Nedenleri

Şiddetin meydana gelmesinde birden fazla etken rol oynamaktadır. Davranışlarda ve emosyonel durumlardaki bozukluklara bağlı problemlerde şiddetin meydana gelmesinde oldukça etkilidir. Yapılan birçok araştırma duygusal bozukluklarla ilgili problemlerin, basit bir uyarana beklenmedik ve aşırı tepki gösterme ve duygu durumunda beklenmedik dalgalanmalar ile kendini gösterdiği saptanmıştır. Davranışlarla ilgili bozukluklar ise; impulsif davranışlar, fazla hareket ve dikkat eksikliği ile bağlantılıdır (Lynam,1996; Waschbusch, 2002).

Şiddet öyküsü olan çocukların, buldukları dönemde ve yetişkinlikte, daha agresif tutumlar içerisinde buldukları görülmektedir. Şiddet öyküsü olan çocuklar, şiddet davranışını problem çözme biçimi olarak kullanmaya başlar. Bu sebeple şiddet kırılmaz bir döngüye sebep olur ve kuşaktan kuşağa aktarılır (Vahip, 2002; Güleç, Topaloğlu, Ünsal ve Altıntaş, 2012). Vahip ve Doğanavşargil (2006)'in yaptığı bir araştırmada da çocukluk çağında fiziksel

şiddet davranışına maruz kalma ile ileride kendi çocuğunu kötüye kullanma arasında doğru orantı olduğu bulunmuştur.

Erken çocukluk döneminde şiddet öyküsü olan çocukların gelişiminde travmalar oluşmakta ve kısa sürede agresyon vb. psikosomatik semptomlar meydana gelmektedir (McDonald ve Jouriles, 1991).

Çocukların şiddete eğilim göstermesinde ebeveynlerinin rolü kadar ebeveynlerden sonra etkileşime en çok girdikleri kişiler olarak öğretmenlerinde büyük bir rolünün olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Öğretmenleri tarafından şiddete maruz kalan öğrencilerde dikkat eksikliği ve hiperaktivite semptomları görüldüğü ancak ebeveynlerin bu konuda bariz bir şikayette bulunmadıkları bildirilmiştir. Araştırmacıya göre bu sonuç eğitimde ve ailede şiddetin normal görülmesinden kaynaklanıyor olabilir. Ergenlik dönemindeki bireyler şiddet göstermeyi gözde olma ve özsaygıyı arttıran bir aracı olarak görmeye eğilimlidirler (Kılıç, 2012).

Ebeveynlerin yaşadığı olumsuz yaşantılar ailenin fonksiyonunu yitirmesine sebep olmaktadır. Bu tarz ailelere sahip çocuklarda da kendini güvende hissetmemek, hüsrana duygusu, gerilim ve agresyon sebebiyle sosyal uyum becerilerinde bozulmalar ortaya çıkmaktadır. Düşük benlik saygısı olan çocukların şiddete yatkınlığı daha fazladır. Fakat çocuğun sorunlarını aktarabileceği, kendisine olumlu yönde rol model olan birinin varlığı, çocuğun şiddet davranışları göstermesinin engellenmesinde ve bu kısır döngünün bozulmasında etkili olabilmektedir. Bu durumda bize öğretmenlerin bu konuda ne kadar mühim bir yere sahip olduklarını göstermektedir (Mendes, Mari, Singer, Barros ve Mello, 2009; Anhut ve Heitmeyer, 2000; Heitmeyer ve Anhut, 2008).

4.3.1.Sosyal öğrenme teorisi

Sosyal öğrenme kuramını 1960'lı yıllarda Albert Bandura geliştirmiştir. Sosyal öğrenme teorisi agresif davranışın öğrenmeye ve bu agresif davranışların ne yönde geliştiğine yönelik olarak yapılan çalışmalara dayanmaktadır. Çocuklar okul, ev, yakın çevresi gibi gerçek hayatı birçok açıdan gözlemlemektedirler. Bu

gözlemlerin etkilerini çocuklar sosyal ortamda güç kullanarak elde edilen şeylerin sonuçlarına göre aşamalı bir biçimde öğrenmeye dair kuralları edinmektedirler. Bu davranışların ortaya çıkması bu davranışların nasıl algılandığına ve sonuçlarına göre değişmektedir. Eğer bu fiiller saldırgan davranışların etkisini ortaya koyarsa muhtemelen bu saldırgan davranışları yükseltecektir. Bireyler ödül veya cezalarla saldırgan davranışların sonuçlarını deneyimler ve bu pekiştiricilerle sürekliliğini ortaya koyar (Geen, 2001).

Çocuklar erken dönem yaşantılarında karşılaştıkları davranışları bir süre sonra kendileri de uygulamaya başlarlar. Şiddet içeren ve saldırganca tutumların fazla olduğu ailelerde yetişen çocuklar bu şiddet davranışlarını doğal gözlem yolu ile öğrenirler. Bu kişiler yetişkinlik dönemlerinde eskiden öğrendikleri bu şiddet davranışlarını bir problem çözme yöntemi olarak kullanmaya başlarlar (Özentürk, Kargın ve Baltacı, 2012).

Akers'e göre (2000), aile içerisinde şiddet ve saldırganlık gibi olumsuz davranışları yaşayan çocuklar, kendileri yetişkin olduklarında hayatlarında karşılaştıkları problemlerin çözümünde şiddet davranışlarına başvurumaktadırlar.

Psiko-sosyal yaklaşıma göre; erken dönemde olumsuz çocukluk çağı deneyimi yaşayan, çocukluğunda aile içi şiddete tanıklık eden, erken yaşta herhangi bir ebeveyn kaybı yaşayan kişilerde, şiddet davranışının arttığı bildirilmektedir (Lewis, 2005). Olumsuz çocukluk çağı deneyiminin agresyonun ortaya çıkmasında rolü yadsınamayacak kadar büyüktür. Erken dönemde ve şiddetli bir biçimde kötüye kullanılmış çocuğun yeniden suç işleme davranışı göstermesi daha olasıdır. Kız çocuklarına göre, erkek çocukları şiddet eğilimi konusunda daha hassastır (Lewis, 2005).

Olumsuz çocukluk çağı deneyimleri, sorun çözme becerilerini olumsuz yönde etkilemektedir. Herhangi bir sorun ile karşılaştıklarında bu bireylerin konuşarak, akıl yürüterek ya da değişik alternatifleri deneyerek yaşadıkları sorunu ele almaya karşı olan yönelim seviyeleri düşüktür (Yıldırım, 1998).

Yapılan bir araştırmaya göre, akran değerlendirmeleri sonucunda saldırgan olarak belirlenen çocukların saldırganca tutum ve davranışlarıyla sorun çözme becerilerini saldırgan bir tutum içerisinde çözmeye çalıştıklarını ve bu duruma

benzer durumlarda elde etmiş olduğu sonuç ve öz yeterliliği ile benzer şekilde sorun çözme eğilimi gösterdiklerini ortaya koymuşlardır. Saldırgan davranışlar gösteren çocuklar sosyal ortamda diğer akranlarına karşı saldırgan eylemlerle akranlarını yönlendirdikleri saptanmıştır (Perry, Perry ve Rasmussen, 1986).

4.3.2.Kişisel Faktörler

Yapılan çalışmalarda kişilik ve karakter özelliklerinin şiddet davranışı ile bağlantılı olduğu saptanmıştır. Katı ve duygusuz kişilik özelliklerine sahip kimselerin şiddet davranışı ile ilişkili olduğu bildirilmektedir. Bu gibi özyapı özelliklerine sahip ergenlerin öz yaşam öyküsüne bakıldığında ise; çokça düşük öz saygı, düşük aile ve akran desteği olan bireyler oldukları saptanmıştır (Fanti, 2013).

4.3.2.1.Duygu düzenleme becerileri eksikliği

Duyguların düzenlenmesinde, bilişsel süreçler kullanılmaktadır. Bilişsel duygu düzenleme becerisi bireyin sosyal ve duygusal gelişimini etkilemektedir. Erken çocukluk döneminde duygu düzenleme becerisinde herhangi bir sorun gelişmesi, davranış problemlerinin ve saldırganlığın oluşmasına sebep olabilmektedir (Eisenberg ve Fabes, 1992). Duygu düzenleme becerileri düşük olan kişilerin de saldırganlık ve impulsif şiddet davranışları gösterme ihtimallerinin yüksek olduğu bilinmektedir (Davidson, Putmanand, Larson, 2000).

Dünyanın birçok yerinde yapılan araştırmalarda sistemsiz duygulanımın özellikle herhangi bir uyarıcıya aşırı tepki gösteren ergen ve çocuklardaki şiddet, suça yönelme ve davranış problemleri ile bağlantılı olduğu saptanmıştır (Oldehinkel, Hartman, De Winter, Veenstra ve Ormel, 2004).

Saldırgan davranışlarda bulunan çocuk ve yetişkinler duygu düzenleme becerilerini saldırgan davranışlarda bulunmayan çocuk ve yetişkinlere göre daha az kullanmaktadır ve kendi duygularının yalnızca başkaları tarafından düzenleneceğini düşünmektedirler. Bir kişinin kendi olumsuz duygularını düzenlemesi kışkırtıcı durumlarda saldırgan davranışların azalmasına yol açacaktır (Orobiode Castro, Joop, Bosch, Veerman ve Koops, 2003).

Eisenberg ve Fabes (1992), aşırı ve yoğun negatif duygu deneyimlerine sahip kişilerin duygu düzenleme becerilerinin az olduğu ve rahatlıkla saldırgan tavırlar içerisine girebildiklerini bildirmişlerdir.

Türkiye’de 802 katılımcı ile yapılan bir araştırmaya göre, çocukluk çağı olumsuz deneyimleri ve genel psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide engelleyici kişilerarası tarzdan ve duygu düzenleme güçlüğünden ayrı olarak tam aracılık rolüne sahip olduğu görülmüştür (Bilim, 2012).

4.3.2.2. Anti-sosyal kişilik bozukluğu

Anti-sosyal kişilik bozukluğu (AKB), kişilik bozuklukları içinde dramatik kümede yer almaktadır. Tanı koymak için bireyin 18 yaşında olması gerekmektedir fakat 15 yaşına gelmeden anti sosyal davranışlar görülmeye başlanmaktadır. Tanı koyulabilmesi için; suça dönük eylemler, dürtüsellik, saldırganlık, aldaticılık, sorumsuzluk ve bunların sonucunda pişmanlığın olmaması maddelerinden en az üçünün yaygın bir örüntü biçiminde görülmesi gerekmektedir (Ak ve Sayar, 2002).

Yapılan bir çalışmada, şiddetli Anti-sosyal Kişilik Bozukluğu vakalarının kişilik ve sosyo-demografik özellikleri açısından incelendiğinde, anne-babanın boşanmasının, ebeveynlerin eğitim seviyesinin yeterli olmayışının, illegal geçim kaynakları tercih etmenin, anne-baba-çocuk arasındaki çatışmaların, katı karakteristik özelliklere sahip ve kayıtsız ebeveyn özelliklerinin, abi-abla-kardeş sayısının çok olmasının hafif şiddet kümesine göre daha anlamlı olduğu bulunmuştur. Ayrıca, ağır şiddet Anti-sosyal Kişilik Bozukluğu vakalarının ebeveyn ve kardeşlerde anti-sosyal tutumlar, ebeveynlerde suç eğilimi, daha fazla oranda ağır suça yönelen ebeveyn ve akrabalarda daha fazla anti-sosyal tutumlar saptanmıştır (Özmenler, 1995).

Yapılan araştırmalar, çocukluk döneminde, çocuğun annesine uygulanan şiddete tanık olmasının, yetişkinlik döneminde eşine karşı şiddet içeren tutum sergileme riskini arttırdığını göstermektedir (Liu, Zhang, Brady, Cao, He ve Zhang, 2012).

Yetişkin Anti-sosyal Kişilik Bozukluğu tanısı olan kişiler ile yapılan bir araştırmada şiddet suçu işleyen AKB’ li kişilerin işlemeyenlere göre fiziksel,

sözel saldırganlık ve öfke düzeylerinin daha yüksek olduğu ve madde bağımlılığının daha fazla olduğu görülmüştür (Algül ve ark., 2007).

İleriye dönük uzunlamasına yapılan bir çalışmada, erken çocukluk döneminde (1.5 yaşına kadar olan dönem) bakım ve ilginin önemi olarak, bebek-ebeveyn ilişkisindeki sorunların 20 sene sonra ortaya çıkan AKB semptomları için bir işaret olduğu bulunmuştur. Annenin bebekle olan iletişimde pasif kalması, bebekle birebir ilgilenmek yerine farklı materyallerden yararlanarak bebeği sakinleştirme yoluna gitmesi, süreç içerisinde AKB gelişiminde rol oynadığı belirlenmiştir (Shi, Bureau, Easterbrooks, Zhao ve Lyons-Ruth, 2012).

BÖLÜM 5

YÖNTEM

Bu kısımda araştırmanın deseni, örnekleme, veri toplamada kullanılacak olan ölçekler ve toplanacak verilerin istatistiksel analizi üzerinde durulmuştur.

5.1.Araştırma Deseni

Bu araştırma Orta ve lise düzeyi öğretmenlerinin olumsuz çocukluk çağı deneyimleri ile öğrencilere yönelik şiddet içeren davranışları arasında duygu düzenleme becerilerinin aracılık etkisini araştıran nicel bir çalışmadır. Araştırmanın uygulanmasına etik kurul onayı alındıktan sonra başlanmıştır. Çalışmaya katılanların onamı alınmıştır.

5.2.Örnekleme

Araştırmanın örneklemini İstanbul Anadolu Yakasında yer alan beş farklı özel okulun ortaokul ve lise kademelerinde görev yapan her branştan 22-55 yaş arası öğretmenler, müdür yardımcıları ve müdürler oluşturmaktadır. İnternet üzerinde oluşturulan online soru formunun linki okul öğretmen ve yöneticilerine e-posta olarak yollanmıştır. Araştırma linki toplam 378 kişiye gönderilmiştir. Ankete katılan öğretmen sayısı 129 kişidir. Buna göre anketin yanıtlanma oranı %34,1'dir.

5.3.Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada, öğretmenlerin genel bilgilerini almak amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan Araştırma Soru Formu oluşturulmuştur. Öğretmenlerin olumsuz çocukluk çağı deneyimlerini ölçmek için Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği(CTQ), Öğretmenlerin duygu düzenleme becerilerini ölçmek için "Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği(DDGÖ) ve Öğretmenin İstismar Davranışları ölçekleri kullanılmıştır. Araştırma soru formu ve ölçeklere ait örnek maddeler Ekler bölümünde yer almaktadır.

5.3.1.Araştırma Soru Formu

Tüm katılımcılara cinsiyet, yaş, medeni durum, çocuk durumu, mesleklerindeki kıdem yılı, çocuk istismarı konusunda eğitime katılıp katılmadıkları ve çalıştıkları yaş grupları gibi soruları içeren form uygulandı.

5.3.2.Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği(CTQ)

Bernstein, Stein, Newcomb' un 2003 yılında geliştirdiği ve Vedat Şar tarafından 2011 yılında Türkçeye uyarlanan bu değerlendirme aracı 3'ü travmanın minimizasyonunu ölçen maddeler olmak üzere toplamda 28 maddeden oluşmaktadır. Bu ölçek ile çocukluk çağı cinsel, fiziksel, duygusal istismarı ve duygusal ve fiziksel ihmalini konu alan 5 alt puan ile bunların birleşiminden oluşan toplam puanlar elde edilmektedir. CTQ 5'li likert tipinde bir ölçme aracı olup Hiçbir zaman, Nadiren, Kimi zaman, Sık olarak ve Çok sık biçiminde cevaplandırılmaktadır. Bu ölçek 20 yaşından önce meydana gelen örselenme yaşantılarını taramaya yönelik geliştirilmiştir. Ölçeğin orijinal çalışmasında güvenilirlik katsayısı.73 olarak bulunmuştur. Elde edilen bu sonuçlar doğrultusunda CTQ' nun güvenilir düzeyde bir ölçme aracı olduğu söylenebilir. İç tutarlılık cronbachalpha kat sayısı 0.93 bulunmuştur.

Yapılan bu çalışmada, Çocukluk çağı travmaları ölçeğinin Cronbach alfa değeri 0,53, duygusal istismar alt ölçeğinin Cronbach alfa değeri 0,77, fiziksel istismar alt ölçeğinin Cronbach alfa değeri 0,88, fiziksel ihmal alt ölçeğinin Cronbach alfa değeri 0,10, duygusal ihmal alt ölçeğinin Cronbach alfa değeri 0,82 ve cinsel istismar alt ölçeğinin Cronbach alfa değeri 0,92 olduğu görülmüştür.

5.3.3.Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği(DDGÖ)

Gratz ve Roemer'ın 2004 yılında geliştirdiği ölçek 36 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin Türkçe uyarlama çalışmaları 2010 yılında Rugancı ve Gençöz tarafından yapılmıştır. Ölçek 5'li likert tipinde bir ölçme aracı olup Neredeyse hiçbir zaman, Bazen, Yaklaşık/ Yarı yarıya, Çoğu zaman ve Neredeyse her zaman biçiminde cevaplandırılmaktadır. Bu ölçekten alınan yüksek puanlar duygu düzenleme becerilerinde yaşanan güçlüğü göstermektedir.

DDGÖ 6 alt boyuttan oluşmaktadır: olumsuz duygular karşısında dürtüsel davranışları kontrol etmede güçlük, duygusal tepkilere ilişkin farkındalığın olmaması, duygusal tepkilerin belirgin olmaması, duygusal tepkilerin kabul edilmemesi, duygusal stratejilerin kısıtlı kullanımı, olumsuz duygular karşısında hedefe yönelik davranışları sürdürmede güçlük.

Ölçeğin özgün formunun geçerlilik-güvenilirlik çalışmalarında (Gratz ve Roemer, 2004) Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısını.93 olarak bulmuştur. Duygu düzenleme gücü boyutlarının iç tutarlık katsayılarının.88-.89 arasında değiştiği, test-tekrar test güvenirliliğinin ise .88 olduğu bildirilmiştir (Gratz ve Roemer, 2004). Bu sonuçlar doğrultusunda DDGÖ'nün güvenilir düzeyde bir ölçme aracı olduğu söylenebilir.

Yapılan bu çalışmada, Duygu düzenleme ölçeğinin Cronbach alfa değeri 0,84, farkındalık alt ölçeğinin Cronbach alfa değeri 0,72, açıklık alt ölçeğinin Cronbach alfa değeri 0,37, kabul etmeme alt ölçeğinin Cronbach alfa değeri 0,85, stratejiler alt ölçeğinin Cronbach alfa değeri 0,75, dürtü alt ölçeğinin Cronbach alfa değeri 0,67 ve amaçlar alt ölçeğinin Cronbach alfa değeri 0,48 olduğu görülmüştür.

5.3.4.Öğretmenin İstismar Davranışları

Öğretmenlerin öğrencilere uyguladıkları şiddet davranışları ve bunların sıklıklarını belirleyebilmek için Sofuoğlu ve ark. (2014) tarafından Türkçe'ye uyarlanan ISPCAN Çocuk İstismarını Tarama Ölçeği- Ebeveyn versiyonunun (ICAST- P) maddeleri Cankardaş (2019) tarafından öğretmenlere uyarlanmıştır. Söz konusu soru formunda yer alan ve öğretmen- öğrenci ilişkisine içerik bakımından uygun olmayan harçlığını kesme gibi maddeler çıkarılmıştır. Öğretmenlere uyarlanan maddelerden 14'ü fiziksel istismar ve 17'si psikolojik istismarı öğrenmeye yöneliktir. Analizlerde alt boyutların toplam puanları kullanılmıştır. Ölçeğin öğretmenlere uyarlanmış hali 34 maddeden oluşmaktadır. Ölçek 0= Hiçbir zaman, 1= Yılda 1-2 defa, 2= Yılın bazı zamanları, 3=Ayda ya da iki ayda bir, 4=Ayda birkaç kez ve 5=Haftada bir ya da daha sık olarak cevaplanmaktadır. Ölçeğe ait örnek sorular Ek 2'de yer almaktadır.

Yapılan bu çalışmada, Öğretmenin İstismar Davranışları ölçeğinin Cronbach alfa değeri 0,92, fiziksel istismar alt ölçeğinin Cronbach alfa değeri 0,90 ve duygusal istismar alt ölçeğinin Cronbach alfa değerinin 0,88 olduğu görülmüştür.

5.4.Verilerin Toplanması

Araştırmada veri toplama araçlarının oluşturulmasından sonra, örnekleme alınacak okullar belirlenmiştir. Örneklem olarak belirlenen okullarda veri toplama çalışmalarına başlamadan önce okulların yöneticilerinden ve etik kuruldan gerekli onaylar alınmıştır. Katılımcılardan hiçbir şekilde kimliklerine ilişkin bir bilgi istenmemiştir. Katılım gönüllük esaslı olmuştur. Katılımcılara anketin başında bilgilendirilmiş onam formunda bu bilgiler yazılı olarak sunulmuştur.

5.5.Verilen Analizi

Araştırmada elde edilen veriler SPSS (Statistical Package for Social Sciences) 21.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Sosyo-demografik veriler değerlendirilirken tanımlayıcı istatistiksel metotlar kullanılmıştır.

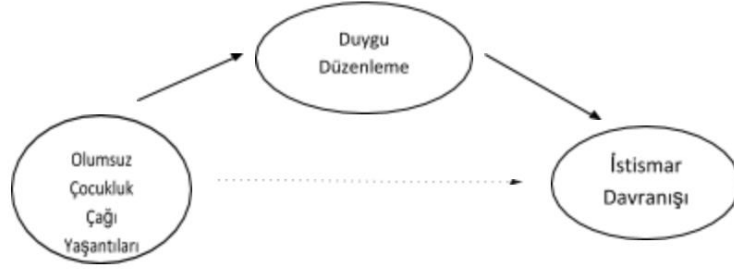
Sürekli bir değişkenden elde edilen puanların normal dağılım özelliğinde kullanılan çarpıklık katsayısının (Skewness) -2.0 ± 2.0 sınırları içinde kalması puanların normal dağılımdan önemli bir sapma göstermediği şeklinde yorumlanabilir (George ve Mallery, 2010). Ölçeklerden alınan puanların çarpıklık ve basıklık değerlerine bakıldığında (Tablo 5.1) değerlerin çoğunun -2.0 ve $+2.0$ aralığında olduğu, normal dağılım göstermeyen ölçeklerin de toplumda normal dağılım göstermesi beklenmeyen istismar ile bağlantılı ölçekler olduğu görülmüştür. Bu nedenle çocukluk çağı travmaları, duygu düzenleme güçlüğü ile öğretmenin istismar davranışları ölçeklerinin birbirleriyle olan ilişkisi incelenirken Spearman korelasyon kat sayısının hesaplanmasına karar verilmiştir.

Tablo 5.1: Çocukluk Çağı Travmaları, Duygu Düzenleme Güçlüğü ile Öğretmenin İstismar Davranışları Ölçeklerinin Çarpıklık (Skewness) ve Basıklık (Kurtosis)Katsayıları

Ölçekler	Çarpıklık	Basıklık
Duygusal istismar alt ölçeği	2,078	4,306
Fiziksel istismar alt ölçeği	4,347	20,561
Fiziksel ihmal alt ölçeği	1,284	0,947
Duygusal ihmal alt ölçeği	0,879	0,196
Cinsel istismar alt ölçeği	4,609	26,581
Çocukluk çağı travmaları ölçeği (toplam puan)	1,399	2,224
Farkındalık alt ölçeği	-0,299	-0,001
Açıklık alt ölçeği	0,208	1,906
Kabul etmeme alt ölçeği	1,364	2,562
Stratejiler alt ölçeği	0,907	0,440
Dürtü alt ölçeği	0,766	0,181
Amaçlar alt ölçeği	0,442	-0,453
Duygu düzenleme güçlüğü ölçeği (toplam puan)	0,712	1,103
Sınıf içi Fiziksel istismar alt ölçeği	4,858	27,117
Sınıf içi Duygusal istismar alt ölçeği	2,660	9,009
Öğretmenin İstismar Davranışları (toplam puan)	3,476	15,046

5.5.1. Aracılık Etkisi

Araştırma modeli Baron ve Kenny (1986) tarafından belirlenen ara değişken koşullarına göre analiz edilmiştir. Baron ve Kenny'e göre bir değişkenin ara değişken olabilmesi için aranan koşullar aşağıda gösterilmiştir. Bir değişkenin ara değişken olabilmesi için; (a)Bağımsız değişkenin ara değişken üzerinde bir etkide bulunması, (b) ara değişkenin bağımlı değişken üzerinde bir etkide bulunması, (c) Bağımsız değişkenin bağımlı değişkende bir etkiye sahip olması ve ara değişken modele eklendiğinde (c'), bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerindeki etkisini yitirmesi (tam ara değişken) veya etkisinde azalma olması (kısmi ara değişken) koşulları aranır.

Şekil 1. Test Edilecek Model

Araştırmada hiyerarşik regresyon modelleri uygulanarak Baron ve Kenny (1986: 1176) tarafından belirtilen aracılık rolünü belirlemeye yönelik adımlar gerçekleştirilmiştir ve Şekil 1’de yer alan model test edilmiştir.

Araştırmanın sürekli değişkenleri arasında Pearson korelasyon analizi, lineer regresyon ve hiyerarşik regresyon analizi uygulanmıştır. Hiyerarşik regresyon modelleri sonrasında aracılık etkisini belirlemek için Sobel tarafından geliştirilen test uygulanmıştır (Usta, syf. 256). Bağımsız değişken tarafından açıklanan varyanstaki azalmanın anlamlılığını ölçülerek kısmi ya da tam aracılık durumu olup olmadığı belirlenmektedir (Sobel, 1982; Aktaran: Çetin vd., 2012). Sobel testi hesaplamaları “<http://quantpsy.org/sobel/sobel.htm>” web adresi üzerinden yapılmıştır.

BÖLÜM 6

BULGULAR

Bu kısımda, araştırmaya gönüllü olarak katılan öğretmenlerin sosyo-demografik özellikleri ile çocukluk çağı travmaları, duygu düzenleme güçlüğü ile öğretmenin istismar davranışları ölçeklerinin puanlarına dair bulgular yer almaktadır.

6.1 Sosyo-Demografik Özellikler

Araştırma grubunun sosyo-demografik özelliklerine ilişkin istatistiksel veriler tablo 6.1’ de verilmektedir. Katılımcıların büyük çoğunluğu kırk yaş altı öğretmenlerden oluşmaktadır. Buna göre araştırmaya katılan öğretmenlerin %70,5’i kadın olduğu, %48,1’i bekar olduğu ve %53,5’i lise kademesinde çalıştığı görülmüştür.

Tablo 6.1: Sosyo-Demografik Özelliklere İlişkin Dağılımları

	N	%
Cinsiyet		
Kadın	91	70,5
Erkek	38	29,5
Yaş		
23-29 yaş arası	53	41,1
30-39 yaş arası	61	47,3
40 yaş ve üzeri arası	15	11,6
Yaş ortalaması	32,08±6,70	
Medeni durum		
Evli	61	47,3
Bekar	62	48,1
Boşanmış	6	4,6
Çocuk durumu		
Var	47	36,4
Yok	82	63,6
Mesleki kıdem süresi		
0-1 yıl	8	6,2
2-5 yıl	52	40,3
6-10 yıl	41	31,8
10 yıldan fazla	28	21,7
Şuan çalıştıkları yaş grubu		
Ortaokul	60	46,5
Lise	69	53,5
Bugüne kadar çocuk istismarı ve ihmali ilgili eğitim alma durumu		
Evet	72	55,8
Hayır	57	44,2

6.2 Ölçekler ile İlgili Betimsel Veriler

Araştırma grubunun çocukluk çağı travmaları, duygu düzenleme güçlüğü ile öğretmenin istismar davranışları ölçekleri ilgili betimsel verilere ilişkin istatistiksel veriler verilmektedir.

Tablo 6.2: Öğretmenlerin Çocukluk Çağı Travmaları, Duygu Düzenleme Güçlüğü ile Öğretmenin İstismar Davranışları Ölçeklerinin Puan Ortalamalarına Göre Grubun Dağılımı

Ölçeklerin puanları	Ort. ve SS
Duygusal istismar alt ölçeği	6,76±2,81
Fiziksel istismar alt ölçeği	5,55±1,77
Fiziksel ihmal alt ölçeği	6,68±2,19
Duygusal ihmal alt ölçeği	9,28±3,80
Cinsel istismar alt ölçeği	5,88±2,56
Çocukluk çağı travmaları ölçeği (toplam puan)	34,17±8,64
Farkındalık alt ölçeği	21,40±3,96
Açıklık alt ölçeği	13,07±1,55
Kabul etmeme alt ölçeği	10,89±4,43
Stratejiler alt ölçeği	17,24±5,08
Dürtü alt ölçeği	12,69±3,46
Amaçlar alt ölçeği	13,64±3,20
Duygu düzenleme güçlüğü ölçeği (toplam puan)	88,95±13,88
Fiziksel istismar davranışları	1,54±4,59
Duygusal istismar davranışları	6,61±8,49
Öğretmenin İstismar Davranışları (toplam puan)	8,15±12,24

6.3.Öğretmenlerin Çocukluk Çağı Travmaları, Duygu Düzenleme Güçlüğü ile Sınıf içi İstismar Davranışları Arasındaki İlişki

Öğretmenlerin çocukluk çağı travmaları, duygu düzenleme güçlüğü ile öğretmenin istismar davranışları ölçeklerinden aldıkları puanlar arasında bir ilişki olup olmadığı korelasyon analizi ile araştırılmıştır ve sonuçları Tablo 6.3, Tablo 6.4 ve Tablo 6.5’de gösterilmiştir.

Tablo 6.3: Öğretmenlerin Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeğinin Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanlar ile Öğretmenlerin Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeğinin Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanlar Arasındaki Spearman Korelasyon Katsayıları

	Farkındalık	Açıklık	Kabul etmeme	Stratejiler	Dürtü	Amaçlar	Duygu Düzenleme Güçlüğü Top.
Duygusal istismar	-0,10	0,07	0,21*	0,22*	0,08	0,10	0,18*
Fiziksel istismar	-0,05	0,09	0,18*	0,12	0,50	0,11	0,16
Fiziksel ihmal	-0,05	0,13	0,12	0,21*	0,50	0,15	0,18*
Duygusal ihmal	-0,12	0,01	0,23**	0,24**	0,10	0,20*	0,22**
Cinsel istismar	-0,03	0,05	0,16	0,10	0,10	0,13	0,13
ÇÇT Top.	-0,13	0,10	0,30**	0,31**	0,15	0,23*	0,28**

*p<0,05, **p<0,01; N=129

Tablo 6.3'e göre; öğretmenlerin duygusal istismar alt ölçeğinden aldıkları puanlar ile öğretmenlerin kabul etmeme, stratejiler ve duygu düzenleme güçlüğü (toplam puan) ölçeklerinden aldıkları puanları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur [Sırasıyla; $r=0,21$, $r=0,22$ ve $r=0,18$; $p<0.05$]. Öğretmenlerin duygusal istismar alt ölçeğinden aldıkları puanlar arttıkça öğretmenlerin kabul etmeme, stratejiler ve duygu düzenleme güçlüğü (toplam puan) ölçeklerinden aldıkları puanlarda da artmakta olduğu görülmüştür.

Öğretmenlerin fiziksel istismar alt ölçeğinden aldıkları puanlar ile öğretmenlerin kabul etmeme ölçeğinden aldıkları puanları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur [$r=0,18$; $p<0.05$]. Öğretmenlerin fiziksel istismar alt ölçeğinden aldıkları puanlar arttıkça öğretmenlerin kabul etmeme ölçeğinden aldıkları puanlarda da artmakta olduğu görülmüştür.

Öğretmenlerin fiziksel ihmal alt ölçeğinden aldıkları puanlar ile öğretmenlerin stratejiler ve duygu düzenleme güçlüğü (toplam puan) ölçeklerinden aldıkları puanları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur [Sırasıyla; $r=0,21$ ve $r=0,18$; $p<0.05$]. Öğretmenlerin fiziksel ihmal alt ölçeğinden aldıkları puanlar arttıkça öğretmenlerin stratejiler ve duygu

düzenleme güçlüğü (toplam puan) ölçeklerinden aldıkları puanlarda da artmakta olduğu görülmüştür.

Öğretmenlerin duygusal ihmal alt ölçeğinden aldıkları puanlar ile öğretmenlerin kabul etmeme, stratejiler, amaçlar ve duygu düzenleme güçlüğü (toplam puan) ölçeklerinden aldıkları puanları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur [Sırasıyla; $r=0,23$, $r=0,24$, $r=0,20$ ve $r=0,22$; $p<0,05$]. Öğretmenlerin duygusal ihmal alt ölçeğinden aldıkları puanlar arttıkça öğretmenlerin kabul etmeme, stratejiler, amaçlar ve duygu düzenleme güçlüğü (toplam puan) ölçeklerinden aldıkları puanlarda da artmakta olduğu görülmüştür.

Öğretmenlerin çocukluk çağı travmaları ölçeğinden aldıkları puanlar ile öğretmenlerin kabul etmeme, stratejiler, amaçlar ve duygu düzenleme güçlüğü (toplam puan) ölçeklerinden aldıkları puanları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur [Sırasıyla; $r=0,30$, $r=0,31$, $r=0,23$ ve $r=0,28$; $p<0,01$]. Öğretmenlerin çocukluk çağı travmaları ölçeğinden aldıkları puanlar arttıkça öğretmenlerin kabul etmeme, stratejiler, amaçlar ve duygu düzenleme güçlüğü (toplam puan) ölçeklerinden aldıkları puanlarda da artmakta olduğu görülmüştür.

Tablo 6.4: Öğretmenlerin Duygu Düzenleme Güçlüğü Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanlar ile Öğretmenin İstismar Davranışları Ölçeğinin Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanlar Arasındaki İlişkiyi Spearman Korelasyon Analizi ile İncelenmesi

		Fiziksel İstismar Davranışları	Duygusal İstismar Davranışları	Öğretmenin İstismar Dav.
Farkındalık alt ölçeği		-0,24**	-0,24**	-0,26**
Açıklık alt ölçeği		-0,02	0,10	0,08
Kabul etmeme alt ölçeği		0,19*	0,41**	0,40**
Stratejiler alt ölçeği		0,24**	0,31**	0,31**
Dürtü alt ölçeği		0,22*	0,23**	0,23**
Amaçlar alt ölçeği		0,23**	0,32**	0,32**
Duygu düzenleme güçlüğü ölçeği		0,22*	0,31**	0,30**

* $p<0,05$, ** $p<0,01$; N=129

Tablo 6.4'e göre; öğretmenlerin fiziksel istismar davranışları alt ölçeğinden aldıkları puanlar ile öğretmenlerin kabul etmeme, stratejiler, dürtü, amaçlar ve duygu düzenleme gücülüğü (toplam puan) ölçeklerinden aldıkları puanları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur [Sırasıyla; $r=0,19$, $r=0,24$, $r=0,22$, $r=0,23$ ve $r=0,22$; $p<0.05$]. Öğretmenlerin fiziksel istismar davranışları alt ölçeğinden aldıkları puanlar arttıkça öğretmenlerin kabul etmeme, stratejiler, dürtü, amaçlar ve duygu düzenleme gücülüğü (toplam puan) ölçeklerinden aldıkları puanlarda da artmakta olduğu görülmüştür.

Öğretmenlerin fiziksel istismar davranışları alt ölçeğinden aldıkları puanlar ile öğretmenlerin kabul farkındalık ölçeğinden aldıkları puanları arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur [$r=-0,24$; $p<0.01$]. Öğretmenlerin fiziksel istismar davranışları alt ölçeğinden aldıkları puanlar arttıkça öğretmenlerin farkındalık ölçeğinden aldıkları puanlarda da düşmekte olduğu görülmüştür.

Öğretmenlerin duygusal istismar davranışları alt ölçeğinden aldıkları puanlar ile öğretmenlerin kabul etmeme, stratejiler, dürtü, amaçlar ve duygu düzenleme gücülüğü (toplam puan) ölçeklerinden aldıkları puanları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur [Sırasıyla; $r=0,41$, $r=0,31$, $r=0,23$, $r=0,32$ ve $r=0,31$; $p<0.01$]. Öğretmenlerin duygusal istismar davranışları alt ölçeğinden aldıkları puanlar arttıkça öğretmenlerin kabul etmeme, stratejiler, dürtü, amaçlar ve duygu düzenleme gücülüğü (toplam puan) ölçeklerinden aldıkları puanlarda da artmakta olduğu görülmüştür.

Öğretmenlerin duygusal istismar davranışları alt ölçeğinden aldıkları puanlar ile öğretmenlerin kabul farkındalık ölçeğinden aldıkları puanları arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur [$r=-0,24$; $p<0.01$]. Öğretmenlerin duygusal istismar davranışları alt ölçeğinden aldıkları puanlar arttıkça öğretmenlerin farkındalık ölçeğinden aldıkları puanlarda da düşmekte olduğu görülmüştür.

Öğretmenin istismar davranışları ölçeğinden aldıkları puanlar ile öğretmenlerin kabul etmeme, stratejiler, dürtü, amaçlar ve duygu düzenleme gücülüğü (toplam puan) ölçeklerinden aldıkları puanları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur [Sırasıyla; $r=0,40$, $r=0,31$, $r=0,23$, $r=0,32$

ve $r=0,30$; $p<0.01$]. Öğretmenlerin istismar davranışları ölçeğinden aldıkları puanlar arttıkça öğretmenlerin kabul etmeme, stratejiler, dürtü, amaçlar ve duygu düzenleme güçlüğü (toplam puan) ölçeklerinden aldıkları puanlarda da artmakta olduğu görülmüştür.

Öğretmenin istismar davranışları ölçeğinden aldıkları puanlar ile öğretmenlerin kabul farkındalık ölçeğinden aldıkları puanları arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur [$r=-0,26$; $p<0.01$]. Öğretmenin istismar davranışları ölçeğinden aldıkları puanlar arttıkça öğretmenlerin farkındalık ölçeğinden aldıkları puanlarda da düşmekte olduğu görülmüştür.

Tablo 6.5. ÇTT ile Öğretmenin İstismar Davranışları Ölçeğinin Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanlar Arasındaki İlişkiyi Spearman Korelasyon Analizi ile İncelenmesi

	Fiziksel İstismar Davranışları	Duygusal İstismar Davranışları	Öğretmenin İstismar Dav.
Duygusal istismar alt ölçeği	-0,01	0,12	0,11
Fiziksel istismar alt ölçeği	0,01	0,08	0,08
Fiziksel ihmal alt ölçeği	0,20*	0,16	0,18*
Duygusal ihmal alt ölçeği	0,18*	0,27**	0,28**
Cinsel istismar alt ölçeği	0,16	0,22**	0,22*
Çocukluk çağı travmaları ölçeği	0,16	0,29**	0,30*

* $p<0,05$, ** $p<0,01$; N=129

Tablo 6.5'e göre; öğretmenlerin fiziksel ihmal alt ölçeğinden aldıkları puanlar ile öğretmenlerin öğrencilere yönelik fiziksel istismar davranışları ile toplam istismar davranışı puanları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur [Sırasıyla; $r=0,20$ ve $r=0,18$; $p<0.05$]. Öğretmenlerin fiziksel ihmal alt ölçeğinden aldıkları puanlar arttıkça öğretmenlerin öğrencilere yönelik fiziksel istismar davranışları ile toplam istismar davranışı puanları da artmakta olduğu görülmüştür.

Öğretmenlerin duygusal ihmal alt ölçeğinden aldıkları puanlar ile öğretmenlerin öğrencilere yönelik fiziksel istismar davranışları, duygusal

istismar davranışları ile toplam istismar davranışı puanları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur [Sırasıyla; $r=0,18$, $r=0,27$ ve $r=0,28$; $p<0.05$]. Öğretmenlerin duygusal ihmal alt ölçeğinden aldıkları puanlar arttıkça öğretmenlerin öğrencilere yönelik fiziksel istismar davranışları, duygusal istismar davranışları ile toplam istismar davranışı skorları da artmakta olduğu görülmüştür.

Öğretmenlerin cinsel istismar alt ölçeğinden aldıkları puanlar ile öğretmenlerin öğrencilere yönelik duygusal istismar davranışları ile toplam istismar davranışı puanları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur [Sırasıyla; $r=0,22$ ve $r=0,22$; $p<0.05$]. Öğretmenlerin cinsel istismar alt ölçeğinden aldıkları puanlar arttıkça öğretmenlerin öğrencilere yönelik duygusal istismar davranışları ile toplam istismar davranışı puanlarının da artmakta olduğu görülmüştür.

Öğretmenlerin çocukluk çağı travmaları ölçeğinden aldıkları puanlar ile öğretmenlerin öğrencilere yönelik duygusal istismar davranışları ile toplam istismar davranışı puanları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur [Sırasıyla; $r=0,29$ ve $r=0,30$; $p<0.05$]. Öğretmenlerin çocukluk çağı travmaları ölçeğinden aldıkları puanlar arttıkça öğretmenlerin öğrencilere yönelik duygusal istismar davranışları ile toplam istismar davranışı puanlarının da artmakta olduğu görülmüştür.

Tablo 6.6. Çocukluk Çağı Travmasının İstismar Davranışı Üzerine Etkisinde Duygu Düzenleme Güçlüğü'nün Aracılık Rolüne İlişkin Hiyerarşik Regresyon Modeli

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	β	t	p	F	Model (p)	R ²
Duygu Düzenleme Güçlüğü (Model 1)	Sabit	74,925	15,429	0,000			
	Çocukluk Çağı Travması	0,410	2,979	0,003	8,876	0,003	0,058
İstismar Davranışı Toplam (Model 2)	Sabit	-11,200	-1,641	0,103			
	Duygu Düzenleme Güçlüğü	0,218	2,870	0,005	8,236	0,005	0,054
İstismar Davranışı Toplam (Model 3)	Sabit	-2,337	-0,541	0,590			
	Çocukluk Çağı Travması	0,307	2,503	0,014	6,264	0,014	0,040
İstismar Davranışı Toplam (Model 4)	Sabit	-15,863	-2,201	0,030			
	Çocukluk Çağı Travması	0,233	1,867	0,064	5,942	0,003	0,072
	Duygu Düzenleme Güçlüğü	0,181	2,324	0,022			

Model 1’de Çocukluk çağı travması ile duygu düzenleme güçlüğü arasındaki neden sonuç ilişkisini belirlemek üzere yapılan regresyon analizi anlamlı bulunmuştur (F=8,876; p=0,003<0.01). Duygu düzenleme güçlüğü düzeyindeki toplam değişim %5.8 oranında çocukluk çağı travması tarafından açıklanmaktadır (R²=0,058). Çocukluk çağı travması duygu düzenleme güçlüğü düzeyini arttırmaktadır (β=0,410).

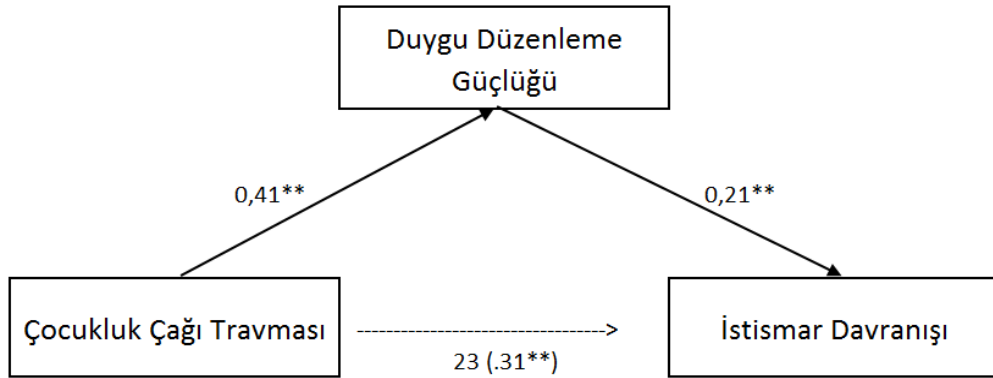
Model 2’de Duygu düzenleme güçlüğü ile istismar davranışı toplam arasındaki neden sonuç ilişkisini belirlemek üzere yapılan regresyon analizi anlamlı bulunmuştur (F=8,236; p=0,005<0.05). İstismar davranışı toplam düzeyindeki toplam değişim %5.4 oranında duygu düzenleme güçlüğü tarafından açıklanmaktadır (R²=0,054). Duygu düzenleme güçlüğü istismar davranışı toplam düzeyini arttırmaktadır (β=0,218).

Model 3’de Çocukluk çağı travması ile istismar davranışı toplam arasındaki neden sonuç ilişkisini belirlemek üzere yapılan regresyon analizi anlamlı bulunmuştur (F=6,264; p=0,014<0.05). İstismar davranışı toplam düzeyindeki

toplam değişim %4 oranında çocukluk çağı travması tarafından açıklanmaktadır ($R^2=0,040$). Çocukluk çağı travması istismar davranışı toplam düzeyini arttırmaktadır ($\beta=0,307$).

Model 4'de Çocukluk çağı travması, duygu düzenleme güçlüğü ile istismar davranışı toplam arasındaki neden sonuç ilişkisini belirlemek üzere yapılan regresyon analizi anlamlı bulunmuştur ($F=5,942$; $p=0,003<0.01$). İstismar davranışı toplam düzeyindeki toplam değişim %7.2 oranında çocukluk çağı travması, duygu düzenleme güçlüğü tarafından açıklanmaktadır ($R^2=0,072$). Çocukluk çağı travması istismar davranışı toplam düzeyini etkilememektedir ($p=0.064>0.05$). Duygu düzenleme güçlüğü istismar davranışı toplam düzeyini arttırmaktadır ($\beta=0,181$).

Model 3'de çocukluk çağı travmasının istismar davranışına etkisi ($\beta=0,307$) modele duygu düzenleme güçlüğü eklendiğinde (Model 4) ortadan kalkmaktadır ($p>0,05$). Bu bulgulara ve yapılan sobel testi sonuçlarına göre duygu düzenleme güçlüğü'nün tam ara değişken olduğu saptanmıştır ($Z=-3,214$; $p<0,05$). Diğer bir ifade ile çocukluk çağı travmasının istismar davranışı üzerine etkisinde duygu düzenleme güçlüğü tam aracılık rolüne sahiptir.

* $<0,05$; ** $<0,01$; *** $<0,001$

Şekil 2. Test Edilen Modelin Sonuçları

BÖLÜM 7

SONUÇ VE ÖNERİLER

Yapılan çalışmada orta ve lise düzeyi öğretmenlerinin olumsuz çocukluk çağı deneyimleri ile öğrencilere yönelik şiddet içeren davranışları arasında duygu düzenleme becerilerinin aracılık etkisi araştırılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen sonuçlar bulgular kısmında detaylı olarak incelenmiştir. Bu kısımda da ulaşılan bulguların literatür ile karşılaştırılması yapılacak, araştırmanın sınırlılıklarından bahsedilecek ve yapılması muhtemel çalışmalar için önerilerde bulunulacaktır.

7.1.Sonuç

Çalışmanın ilk hipotezi; çocukluk çağı olumsuz yaşantıları şiddet davranışlarını arttırmasıydı. Yapılan çalışmalar sonucunda da öğretmenlerin çocukluk çağı travması, istismar davranışı düzeyini arttırmakta olduğu sonucuna ulaşılmıştır ve belirtilen hipotez kanıtlanmıştır. Bu bulgular ile tutarlı olarak, Lewis (2005) çocukluk çağı travmasının şiddet davranışının ortaya çıkmasındaki en önemli faktörlerden biri olduğunu belirtmiştir. Çocukluk döneminde fiziksel ya da cinsel olarak kötüye kullanılmış olanlarda, çocukluğunda ailede şiddet olaylarına maruz kalanlarda ve erken ebeveyn kaybı yaşayan çocuklarda şiddet ve saldırganlık davranışlarının arttığını belirtmiştir. Bir başka araştırma sonucuna göre; Travma öyküsü olan kişiler dünyayı düzenli ve iyi bir yer olarak algılamaktan vazgeçerler. Dünyayı bu şekilde algılayan kişilerin ise şiddete ve suça eğilim göstermesi kaçınılmaz bir sonuç olarak görülmektedir (Livanou, 2003).

Uluğtekin'in (1976) yaptığı bir araştırmanın sonuçlarına göre; annenin reddediciliği, kızlarda yansıtılmış ve kendine dönük saldırganlık gibi kapalı saldırganlığa; erkeklerde ise, yansıtılmış ve anti sosyal saldırganlık gibi hem açık hem de kapalı saldırganlığı arttırmaktadır. Yapılan bir başka çalışmada, suç işleyen 45 ergenin orta düzeyde çocukluk çağı örselenme yaşantıları geçmişi olduğu bulunmuştur (Beşer, Arabacı, Uzunoğlu, Bilaç ve Ozan, 2018).

Yetişkin suçlularda olumsuz çocukluk çağı yaşantılarının etkisinin incelendiği bir araştırmada; fiziksel, psikolojik, cinsel istismar; ihmal ve şiddet öyküsü olan 908 yetişkin ile istismar, ihmal ve şiddet geçmişi bulunmayan 677 kişi karşılaştırılmıştır. Çocukluk döneminde ihmal yaşantısına sahip olanların tutuklu olarak izlenme oranları daha fazladır (Dahlberg, 1998; Koylar ve Otis, 2003). Çocukluk döneminde ihmal öyküsüne sahip olan kişiler daha fazla suç işleme eğilimindedirler. Genç hükümlüler ile yapılan bir başka çalışmada, çocukluk çağı örselenme yaşantıları olanların yetişkinlik zamanlarında daha fazla şiddet suçu işledikleri saptanmıştır (Barker, Boivin, Brendgen, Fontaine, Arseneault ve Vitaro, 2008; Haapasalo ve Moilanen, 2004).

Ebeveynleri tarafından şiddete uğrayan öğrencilerle yapılan bir diğer çalışmada öğrencilerin agresyon ve şiddet davranış puanları anlamlı derecede yüksek çıkmıştır (Ayan, 2007)

Çalışmada test edilen bir diğer hipotez ise; çocukluk çağı olumsuz yaşantıları duygu düzenleme güçlüğü düzeyini arttırmasıydı. Yapılan analizler sonucunda da bu hipotezi kanıtlayıcı sonuçlara ulaşılmıştır. Çıkan sonuca göre; öğretmenlerin duygusal istismar ve duygusal ihmal deneyimleri arttıkça duygu düzenleme güçlüğü düzeyinin arttığı görülmüştür. Bu bulgular ile tutarlı olarak, duygusal istismar ve ihmale uğrayan çocuklar aşırı bir duygusal ihtiyaç halinde bırakılmakta, duygusal uyarılmışlıklarını nasıl düzenleyeceklerini ve duygusal uyarılmışlık ve rahatsızlık sırasında davranışlarını nasıl kontrol edeceklerini öğrenmelerini engellemektedir. Bu sebeple de çocuklar uygun duygu düzenleme becerilerini kazanamamaktadırlar (Cloitre, 1998; Linehan, 1993).

Bu bağlamda ele alındığında elde edilen sonucun literatürdeki çalışmaları desteklediği görülmektedir. Kişinin çocukluk çağına yaşadığı travmatik olayların; duygularını kontrol edebilme becerisini ve uyum sağlama kapasitesini olumsuz etkilediği saptanmıştır. İstismara uğrayan çocuklarla, uğramayanlar karşılaştırıldığında istismara uğrayan grupta duygu düzenleme güçlüğüne daha fazla rastlanmıştır (Wolfe, Scott, Wekerle ve Pittman, 2001).

Yapılan bu araştırmalar çocukluk çağına kötü muamele deneyimleyen çocukların psikolojik rahatsızlık ve davranışsal sorunların gelişimini nasıl etkilediğini açıklayan süreçlerden birinin duygular olduğunu ortaya koymuştur. Birçok çalışma, çocukluk çağı örselenme yaşantısının duygu süreçleri ve

gelişimi üzerinde olumsuz etkisi olduğu varsayımı desteklemektedir. Bu olumsuz etkiler ise duygu düzenleme güçlüğüne yol açmaktadır (Beeghly ve Cicchetti, 1994; Maughan ve Cicchetti, 2002; Pollak, Cicchetti, Hornung ve Reed, 2000; Shipman, Zeman, Penza ve Champion, 2000). Çocukluk çağı travması gibi olumsuz yaşantılar, kişinin çok güçlü duygular yaşamasına yol açmakta ve duygu düzenleme kapasitesini zorlamaktadır. Çocukluk çağı travmasının duygu düzenleme becerilerinin kullanılması üzerindeki etkisini inceleyen araştırmacılar travmanın, özellikle istismar gibi yinelenen travmanın, çocuğun sağlıklı bir duygu düzenleme ve diğer kişilerle etkili bir iletişim kurabilme becerilerini engellediğini belirtmektedirler (Cicchetti ve White, 1990; Cloitre, Cohen ve Koenen, 2006; Shields ve Cicchetti, 1998).

Hipotezlerin bir diğeri ise; “duygu düzenleme güçlüğü arttıkça şiddet davranışları artar” şeklinde sunulmuştur. Yapılan analizler sonucunda duygu düzenleme güçlüğü toplam istismar davranışı düzeyini arttırmakta olduğu sonucuna ulaşılmış ve belirtilen hipotez kanıtlanmıştır. Bu bulgular ile tutarlı olarak, Eisenberg ve Fabes (1992)’ e göre, duygu düzenleme becerisi, bireyin sosyo-duygusal gelişimini olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Özellikle çocukluk döneminde duygu düzenleme becerisindeki herhangi bir bozukluk ya da eksiklik davranış problemlerinin ve saldırganlığın ortaya çıkmasının nedeni olabilmektedir. Duygu düzenleme becerileri düşük olan bireylerin yüksek seviyede saldırganlık tepkileri gösterdikleri belirtilmektedir. Problemlili duygu düzenleme becerisi ile saldırganlık arasında ilişki olduğu bilinmektedir (Eisenberg ve ark, 1994).

Conway’in (2005) duygu düzenleme becerisi ve saldırganlığı incelediği bir araştırmada; cinsiyete göre saldırganlıkta önemli bir fark olmadığı ama dışa yansıtma şekli bakımından farklılık gösterdiğini ve duygu düzenleme yöntemleri ile saldırganlık arasında doğrusal bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Duygu düzenleme ve saldırganlık ilişkisini incelemek için yapılan bir başka araştırmada, duygusal kabul, duygu farkındalığı ve duygu düzenleme becerilerinin saldırganlığa etkisinin olduğu, duygu düzenleme becerisinin ise saldırganlığı azaltmada katkısı olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Robertson, Daffern ve Bucks, 2012).

Ergenlerde saldırganlık ile duygu düzenleme güçlüğü arasındaki ilişkiyi inceleyen bir başka araştırmada ise benzer sonuçlar bulunmuştur. Araştırma

örneklemine 216 lise öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmanın sonucunda, fiziksel saldırganlık ile sözel saldırganlık açısından cinsiyete göre farklılık gösterdiği; saldırganlık ile duygu düzenleme güçlüğü arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu saptanmıştır (Kayhan, 2017).

Yapılan bir başka araştırma ise, ergenlerde duygu durum bozuklukları ile saldırganlık arasında bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur (Garnefski, Kraaij ve Spinhoven, (2001). Pena ve Pacheo (2012)'nin bilişsel duygu düzenleme yöntemleri ile sözel ya da davranışsal saldırganlık arasındaki ilişkiyi gösterdikleri araştırmaları da bu hipotezi destekler niteliktedir.

Genç yetişkin bireylerin saldırganlığı yansıtma şekilleri ve bilişsel duygu düzenleme yöntemleri arasındaki ilişkilerin incelendiği bir çalışmada, fiziksel ya da sözel olarak yapılan saldırganlık, dürtüsel saldırganlık ya da kaçınma şeklinde ifade edilen biçimleri ile bilişsel duygu düzenleme yöntemlerinin yordayıcı olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Çelik ve Kocabıyık, 2014).

Çalışmanın son hipotezi ise; çocukluk çağı olumsuz yaşantıları ile şiddet davranışları arasında duygu düzenleme güçlüğü'nün aracılık etkisinin varlığıdır. Araştırma bulguları, çocukluk çağı travmasının duygusal istismar davranışı üzerine etkisinde duygu düzenleme güçlüğü kısmi aracılık rolüne sahip olduğunu göstermektedir. Çocukluk çağı travmasının toplam istismar davranışı üzerine etkisinde ise duygu düzenleme güçlüğü tam aracılık rolüne sahiptir. Alan yazın incelendiğinde bu sonuç ile tutarlı çalışmaların varlığı görülmektedir.

Kaya (2015), ergenlerin çocukluk dönemi olumsuz yaşantıları ile davranış problemleri ve psikolojik sağlamlık düzeyleri arasındaki ilişkide, bilişsel duygu düzenleme stratejileri ve otomatik düşüncelerin aracı rolünü incelediği araştırmasında; olumsuz çocukluk çağı yaşantıları ile psikolojik sağlamlık arasındaki ilişkide uyumlu bilişsel duygu düzenleme stratejilerinin ve otomatik düşüncelerin tam aracı olduğunu saptamıştır. Diğer taraftan ergenlerin çocukluk çağı olumsuz yaşantıları ile davranış problemleri arasındaki ilişkide ise uyumsuz duygu düzenleme stratejileri ve otomatik düşüncelerin kısmen aracı etkisinin olduğunu saptamıştır. Burns, Jackson ve Harding (2010)' e göre çocukluk çağı travmaları ve travma sonrası stres belirtileri arasında duygu düzenlemenin aracılık etkisi gösterdiği saptanmıştır.

Sonuç olarak bu bölümde, mevcut tez çalışması kapsamında elde edilen analiz bulguları incelenerek beklenen yönde sonuçlara ulaşıldığı belirlenmiştir. Bu doğrultuda, çocukluk çağı travması duygu düzenleme güçlüğü düzeyini artırmaktadır. Duygu düzenleme güçlüğü ise istismar davranışı düzeyini artırmaktadır. Aynı şekilde çocukluk çağı travması da istismar davranışı düzeyini artırmaktadır. Çocukluk çağı travmasının toplam istismar davranışı üzerine etkisinde ise; duygu düzenleme güçlüğü tam aracılık rolüne sahip olduğu tespit edilmiştir. İfade edilen bilgiler çerçevesinde tartışılan çalışma bulguları, ilgili yazında yer alan çeşitli araştırmalarla tutarlılık göstermiştir.

Çocukluk çağı travmaları ve duygu düzenleme güçlüğüyle ilgili birçok araştırma bulunmaktadır. Fakat öğretmenlerin çocukluk çağı olumsuz yaşantıları, duygu düzenleme becerileri ve öğrencilerine yönelik şiddet davranışlarının arasındaki ilişkinin incelenmesi ve duygu düzenlemenin bu iki değişken üzerinde aracılık etkisi olup olmadığının incelenmesi ile ilgili araştırmalara az rastlanmıştır. Bu sebeple bu araştırma ayrı ayrı değişkenler ve aracılık etkisi üzerinden tartışılmış ve yorumlanmıştır. Elde edilen sonuçlar neticesinde literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

7.2.Öneriler

Araştırma bulguları öğretmenlerin çocukluk çağı istismar deneyimlerinin duygu düzenleme güçlüğüne yol açtığını ve duygu düzenleme güçlüğüne de aracı bir değişken olarak öğrencilere karşı istismara sebep olduğu gerçeğini ortaya koymaktadır. Bu gerçeklikten hareketle çocukların ebeveynlerden sonra en çok temas halinde buldukları kişiler olan öğretmenlerin bu konuyla ilgili desteklenmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

İlk olarak öğretmenlerin farkındalık kazanmaları açısından, çocuk istismarı ve ihmali ile ilgili olan eğitimlerin hem öğretmenlerin lisans eğitimleri sırasında hem de mezun olduktan sonra aldıkları hizmet içi eğitimler sırasında ders olarak görmeleri önemlidir. Şiddetin bir kısır döngü olarak devam ettiği ve çocukluk çağı istismarı yaşayan kişilerin yetişkinlik dönemlerinde bilerek ya da bilmeyerek çevresindeki kişilere istismar yaşatabilme olasılıklarının yüksek olduğu bilinmektedir. Öğretmenlerin şiddete yönelik davranışlarının tespit edilmesi bu şiddet davranışlarına erken müdahale edilmesi açısından önem

taşımaktadır. Ruh sağlığı açısından daha sağlıklı bireyler yetiştirebilmek için öğretmen adaylarının ve öğretmenlik mesleğini icra edenlerin zaman zaman belirli testlere tabi tutularak hem istismar geçmişlerinin tespit edilmesi hem de duygu düzenleme becerilerinin seviyesi tespit edilerek bunlara uygun rehabilite ortamlarının oluşturulması önemlidir. Aynı şekilde okullarda öğretmenlerinde ebeveynleri yönlendirmeye yönelik, çocukların gelişim dönemleri, sosyal ve duygusal gelişimleri ile ilgili konularda seminer programları oluşturmaları önemlidir.

Gelecek nesillerin en iyi şekilde yetişebilmesi için öğretmenlik mesleği önemli bir unsurdur. Öğretmenlerin yeterlilik düzeyleri sadece alan bilgisi, genel kültür ve öğretim teknikleri ile sınırlandırılmamalıdır. Öğretmenlerin kişilik özellikleri, duygu düzenleme ve problem çözme becerileri de bu yeterlilik düzeyine eklenmelidir. Sadece akademik bilgileri ölçen bir sınav ile öğretmen fakültelerine girişin olmaması bu sınavın yanında kişilik testlerine de tabi tutularak mesleğin gerektirdiği niteliklere uygun kişilerin fakültele alınmaları sağlanabilir.

Öğretmen adayları yaşları itibariyle henüz kişiliklerinin tam farkında olmadıkları bir dönemde lisans mezunu oldukları için lisans döneminde daha fazla psikoloji ağırlıklı dersler verilerek hem kendi kişilik özelliklerinin farkına varmaları hem de negatif bir özellik varsa bunu olumlu yöne çevirmeleri sağlanabilir.

Öğretmenlerin yaptıkları işi isteyerek seçmiş olmaları da öğrencilere yönelik davranışlarını olumlu ya da olumsuz olarak etkilemektedir. Öğretmen mesleğini seçen birçok aday öğretmenlik mesleğinin zorluklarını bilmeyerek ve deneyimlemeyerek eğitim ve fen-edebiyat fakültelerinden mezun olmaktadır. Lisans eğitimi öncesinde üniversite sınavına hazırlanırken bölümler ve meslekler hakkında doğru bilgilendirilip yönlendirilmekte bu problemlerin yaşanmasını en aza indirmek adına oldukça önemlidir.

Öğretmenlerin öğrencilere rol model olmaları gerektiği yerde psikolojik ve fiziksel şiddet davranışları göstermeleri, o öğrencilerin yetişkin olduklarında karşısındaki kişilere saldırganca bir tutum sergilemelerine neden olabilmektedir. Şiddetin bu şekilde birbirini tekrar etmesinin engellenmesi için ilk başta

öğretmenlere şiddet ve şiddetin sonuçları hakkında ikinci olarak da sınıf yönetimi konusunda eğitimler verilmelidir.

Araştırma sırasında araştırmanın sonuçlarını etkilediği düşünülen bazı sınırlılıklarla karşılaşmıştır. Araştırmanın sınırlılıkları olarak; yalnızca İstanbul ilinde özel okullarda görev yapan öğretmenler araştırmaya dahil edilmiştir. Tüm Türkiye’ de ve hem özel hem de devlet okullarında öğretmenlik yapan öğretmenlerin dahil edildiği bir araştırma yapılabilir. Araştırmanın süresi bakımından sadece 129 kişi araştırmaya dahil edilebilmiştir. Aynı zamanda çalışmaya katılan katılımcıların büyük çoğunluğu kadındır ve erkek katılımcı oranı kadın katılımcı oranına göre düşüktür. Yapılacak ileri araştırmalarda evren ve örneklem grubu genişletilerek araştırma sonuçlarının güvenilirliği arttırılabilir.

Yapılan bu çalışma öğretmenlerin şiddet davranışlarının nedenlerini araştırması bakımından daha önce ülkemizde araştırılmamış özgün bir konuyu ele almıştır. Bu durum araştırmanın öznelliğini gösterse de farklı çalışmalarla karşılaştırılıp kavramsal ve yöntemsel olarak benzerlik ve farklılıklarını göstermeyi engellemiştir. Bu nedenle belirtilen sınırlılıklarda göz önünde bulundurularak yeni çalışmaların yapılmasının literatüre önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Ak İ. ve Sayar K.(2002) Antisosyal kişilik bozukluğunda sosyo-biyolojik etkenler. Klinik Psikofarmakoloji Bülteni. 12:155-158

Akers, R. (2000). Criminological Theories: Introduction and Evaluation, Los Angeles: Roxbury Publishing Company. *Behavioral Assessment*, 26, 41 -54.

Algül, A., Semiz, Ü.B., Ateş, M.A., Başoğlu, C., Doruk, A., Erbinç, S., Pan, E. ve Çetin, M.(2007). Antisosyal Kişilik Bozukluğu olan Bireylerde Madde Kullanımı ve Saldırganlık İlişkisi. *Düşünen Adam Dergisi*. 20:141-150.

Anda R.F., Croft J.B. and Felitti V.J., et al. (1999). Adverse childhood experiences and smoking during adolescence and adulthood. *JAMA*. 282: 1652-8.

Anda R.F., Brown DW, Felitti VJ, Dube SR, Giles WH. (2008). Adverse childhood experiences and prescription drug use in a cohort study of adult HMO patients. *BMC Public Health*. 8: 198.

Anhut R. & Heitmeyer W., (2000). Desintegration, Konflikt und Ethnisierung. Eine Problemanalyse und theoretische Rahmenkonzeption. In *Bedrohte Stadtgesellschaft. Gesellschaftliche Desintegration prozesse and ethnisch-kulturelle Konfliktkonstellationen*. (Eds W Heitmeyer, R Anhut):48. Weinheim, Juventa,

Arıkan C.(1998). Ailede çocuğa yönelik şiddet. *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Dergisi*. 6 1-3.

Ayan S.(2007). “Aile İçinde şiddete Uğrayan Çocukların Saldırganlık Eğilimleri” *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 8(3): 206-214.

Bahar, G., Savaş, H.A. ve Bahar, A. (2009). Çocuk istismarı ve ihmali: bir gözden geçirme. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*. 12:51-65.

Baker, T. B., Piper, M. E., Mccarthy, D. E., Majeskie, M. R., Fiore, M. C. (2004). Addiction motivation reformulated: an affective processing model of negative reinforcement. *Psychological review*. 111(1): 33.

Baron, R. & Kenny, D.A. (1986). The moderator variable distinction social psychological research: Conceptual, strategic and statistical considerations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51,1173-1182.

Barker, D.E., Boivin, M., Brendgen, M., Fontaine, N., Arseneault, L. And Vitaro, F. (2008).et al. Predictive validity and early predictors of peer-victimization trajectories in pre school. *Arch Gen Psychiatry*. 65:1185-1192.

Barran, D.(2014). Effective help for children exposed to domestic abuse. *J Fam Health Care*, 24: 10-12.

Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, (2009). Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet. Ankara, T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü.

Batten,S.V.,Follette,V.M., Aban, I.B. (2002). Experien tialavoidance and high-risk sexual behavior in survivors of child sexual abuse. *J Child Sex Abuse*,10. 101-120.

Beeghly, M. & Cicchetti, D. (1994). Child maltreatment, attachment, and the self system: Emergence of an internalstatelexicon in toddlers at high social risk. *Development and Psychopathology*, 6, 5-30.

Beitchman, J. H., Zucker, K. J., Hood, J. E., daCosta, G. A., Akman, D. ve Cassavia, E. (1992). A review of the long-term effects of child sexual abuse. *Child Abuse and Neglect*, 16, 101-118.

Bennett,S.,Farrington,D.P. and Huesmann, R. (2005). Explaining gender differences in crime and violence: the importance of social cognitive skills. *Aggress Violent Behav* 10: 263-288.

Beşer, N., Arabacı, L., Uzunoğlu, G., Bilaç, Ö. Ve Ozan, E. (2019). Suça İtilmiş Ergenlerde Ebeveyn Tutumu ve Çocukluk Çağı Travmalarının Belirlenmesi. *Klinik Psikiyatri Dergisi*. 22:219-227. DOI: 10.5505/kpd.2019.94834.

Betts, J., Gullone, E., &Allen, J. S. (2009). An examination of emotion regulation, temperament, and parenting style as potential predictors of adolescent depression risk status: A correlational study. *British Journal of Develop mental Psychology*, 27, 473-485.

Bilgin, A. (2008). A study about corporal punishment in families. Ankara University, Journal of Faculty of Educational Sciences, 41(1): 29-50

Bilim, G. (2012). Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları: Duygu Düzenleme, Kişiler Arası Tarz ve Genel Psikolojik Sağlık Açısından Bir İnceleme. *Yayımlanmamış yüksek lisans tezi*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Birleşmiş Milletler Çocuk Fonu (UNICEF). (2013). Dünyada Çocuklarının Durumu: Kentsel Bir Dünyada Çocuklar.

Brassard, R. Marla; Stuart, N. Hart; Hardy, B. David. (1991). “Psychological and Emotional Abuse of Children”, *Case Studies in Family Violence*. (Eds. Ammerman, T. Robert; Hersen, Michel). USA: Plenum Press, 225–270.

Briere J, ElliottD.M.(2003). Prevalence and psychological sequelae of self-reported childhood physical and sexual abuse in a general population sample of men and women. *Child Abuse & Neglect* 27: 1205-1222.

Briere, J. ve Runtz, M. (1990). Differential adult symptom atologyas sociated with threetypes of child abuse histories. *Child Abuse and Neglect*, 14, 357-364.

- Brown, G.R. & Anderson, B. (1991). Psychiatric morbidity in adult psychiatric patients with childhood histories of sexual and physical abuse. *Am J Psychiatry*.148. 567-572
- Bulut, I. (1996). Genç anne ve çocuk istismarı. Ankara: Bizim Büro
- Burgess, A.W., Hartman C.R. ve Clements, P.T. (1995). . *Biology of memory and childhood trauma. J Psychosocial Nursing Mental Health Service*. Mar;33(3):16-26.
- Burns, E.E., Jackson, J.L. & Harding, H.G. (2010). Child maltreatment, emotion regulation, and posttraumatic stress: the impact of emotional abuse. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma, 19*: 8, 801-819.
- CAADA, (2014). In plain sight: effective help for children exposed to domestic abuse port. www.caada.org.uk.
- Campbell-Sills, L., ve Barlow, D. H. (2007). Incorporating Emotion Regulation in to Conceptualizations and Treatments of Anxiety and Mood Disorders. In: Gross, J.J. (Ed.), *Hand book of Emotion Regulation*. The Guilford Press, New York, pp. 3–24.
- Campos J. J., Campos R. G. ve Barrett K. C. (1989). Emergent themes in the study of emotional development and emotion regulation. *Developmental Psychology*, Vol 25(3), May, 394-402.
- Carstensen, L.L. (1993). Motivation for social contact across the life span: A theory of socio emotional selectivity. In: *Nebraska symposium on motivation*.p. 209-254.
- Cervone, D., Shadel, W. G., ve Jencius, S.(2001). Social Cognitive Theory of Personality Assessment. *Personality & Social Psychology Review*, 5 (1).
- Cicchetti, D. , White, J. (1990). Emotion and develop mental psychopathology. In N. Stein, B. Leventhal, & T. Trebasso (Eds.), *Psychological and biological approaches to emotion*(359-382). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Cloitre, M. (1998). Sexual revictimization: risk factors and prevention. In V.M. Follette, J.I. Ruzek, & F. Abueg (Eds.) *Cognitive-behavioral the rapies for trauma*. Pp 278-304. New York: Guilford Press.
- Cloitre, M., Cohen, L. & Koenen, K. C. (2006). *Treating survivors of child hood abuse: Psycho therapy for the interrupted life*. New York: Guilford.
- Cole, P. M., Michel, M. K. & O'DonnellTeti, L. (1994). The development of emotion regulation and dysregulation: A clinical perspective. *Monographs of the Society for Research in Child Development, 59*, 73–102.
- Conway, A.M. (2005). Girls, Aggression, And Emotion Regulation. *American Journal Of Orthopsychiatry*. 75(2), 334-339.

Corstorphine, E., Mountford, V., Tomlinson, S., Waller, G., ve Meyer, C. (2007). Distress tolerance in the eating disorders. *Eating behaviors*. 8(1): 91-97.

Cowen P.S.(1999). Child neglect; Injuries of Omission. *Pediatric Nursing*. 25(4): 401-18.

Çeçen, A.R. (2007). “Çocuk Cinsel İstismarı: Sıklığı, Etkileri ve Okul Temelli Önleme Yolları” *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, Cilt:4 Sayı:1.5-15

Çelik, H. & Kocabıyık, O. O. (2014). Genç yetişkinlerin saldırganlık ifade biçimlerinin cinsiyet ve bilişsel duygu düzenleme tarzları bağlamında incelenmesi. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(1), 139-155.

Çetin, G. (2009). “Çocuk İstismarına Hekimlerin Yaklaşımı”, İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Adli Tıp Anabilim Dalı, İstanbul.

Çetin, F., Şeşen, H. ve Basım H.N. (2012). Örgüt Kültürünün Rol Ötesi Olumlu Davranışlara Olan Etkisi: Örgütsel Bağlılığın Aracı Değişken Rolü. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 13 (2), 197 – 211.

Çocuk ve Gençlik Merkezi. (2006). Çocuk İhmal ve İstismarına Multidisipliner Yaklaşım <http://www.shcek.gov.tr>.

Çuhadaroğlu F., Canat S., Kılıç E.Z., Şenol S., Rugancı N., ve Öncü B.(2004). Ergen ve Ruhsal Sorunları Durum Saptama Çalışması, TÜBA raporları, No 4, Ankara, TÜBİTAK Matbaası.

Dahlberg, L.L. (1998). Youth violence in the United States: major trends, risk factors, and prevention approaches. *Am J Prev Med* 14: 259-272.

Davidson, R, J., Putman, K.M. & Larson, C.L. (2000). Dysfunction in the neural circuitry of emotion regulation- A possible prelude to violence. *Science*, 289, 591-594.

Davies J., Lyon E., Monti-Catania, D. (1998). Safety Planning with Battered Women: Complex Lives / Difficult Choices, 7th ed. California, Sage Publications.

Dinç, M. (2011). Çocuk Hakları Açısından Çocuk İhmali ve İstismarı El Kitabı. 1. *Türkiye Çocuk Hakları Kongresi* içinde (s.56-71). Çocuklarda Fiziksel İstismar. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

Doğan, Ö. Ö. (2009). Cinsel İstismara Uğrayan Ergenlerde Bireysel, Ailesel ve İstismara Ait Özelliklerin Tanımlanarak, İstismara Uğrama ve Psikiyatrik Bozukluk Oluşumu Üzerine Etkilerinin Araştırılması: Kontrollü Bir Çalışma. Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi. *Uzmanlık Tezi*, İzmir.

Doğrucan, A. ve Yıldırım, Z. (2011). Yazılı Basında Çocuk İstismarı Haberlerinin İncelenmesi, *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 176-194.

Durmuşoğlu, N. ve Doğru, S. (2006). Çocukluk rseleyici Yaşantılarının Ergenlikteki Ergenlikteki Yakın İlişkilerde Bireye Etkisinin İncelenmesi. Konya: Selçuk Üniversitesi, MEF.

Dünya Sağlık rgütü,(2014). Child maltreatment ("childabuse").

Ehring, T., Tuschen-Caffier, B., Schnülle, J., Fischer, S., Gross, J. J. (2010). Emotion regulation and vulner ability to depression: spontane ousver susin structeduse of emotion suppression and reappraisal. *Emotion*. 10(4): 563.

Eisenberg, N. ve Fabes, R. A. (1992). *Emotion and its regulation in early development: New directions for child development*. San Francisco: Jossey-Bass.

Eisenberg, N., Fabes, R. A., Nyman, M., Bernzweig, J., Bernzweig, J. ve Pinuelas, A. (1994). The relations of emotionality and regulation to children' sanger-related reactions. *Child Development*, 65, 109-128.

Erickson, M., Egeland, B. & Pianta, R. (1989). The effects of maltreatment on the development of young children. In D. Cicchetti& V. Carlson (Eds.), *Child maltreatment: theory and research on the causes and consequences of child abuse and neglect* (pp. 647–684). Cambridge: Cambridge University Press.

Erten, Y. ve Ardalı, C. (1996). Saldırđanlık Şiddet ve Terörün Psikososyal Yapıları. *Cogito*. 6-7. Kış-Bahar.143-164.

Ethier S.L., Couture, G., Lacharite, C. (2004). "Risk Factors Associated with the Chronicity of High Potential for Child Abuse and Neglect" ,Journal of Family Violence, Vol. 19, No. 1, February.

Falk, D. E., Yi, H. Y., Hilton, M. E. (2008). Age of onset and temporal sequencing of life time DSM-IV alcohol use disorders relative to comorbid mood and anxiety disorders. *Drug and alcohol dependence*. 94(1): 234-245.

Fanti K.A.(2013). Individual, social, and behavioral factors associated with co-occurring conduct problems and callous-unemotional traits. *J Abnorm Child Psychol* 41: 811-824.

Fantuzzo J.W. ve Fusco, R.A.(2007). Children's direct exposure to types of domestic violence crime: apopulation-basedin vestigation. *J FamViolence*, 22: 543-552

Feiring, C. (2005). Emotional development, shame, and adaptation to child maltreatment. *Child Maltreatment*,10 (4), 307-310.

Finkelhor D. ve Korbin, J. (1988). Child abuse as an international issue. *Child Abuse & Neglect*, 2(1):3-23.

Ganley, A.L. (1995). *Improving the Health Care Response to Domestic Violence: A Resource Manual for Health Care Providers*. San Francisco, Family Violence Prevention Fund.

- Garnefski, N., Kraaij, V. ve Spinhoven, P. (2001). Negative life events. Cognitive emotion regulation and emotional problems. *Personality And Individual Differences*, 30, 1311–1327.
- Glaser D. (2002). Emotional abuse and neglect (psychological maltreatment): a conceptual frame work. *Child Abuse & Neglect*, 26: 697-714
- Gratz, K.L.(2007). Targeting emotion dysregulation in the treatment of self injury. *J Clin Psychol* 63. 1091-1103.
- Gratz, K. L., Roemer, L. (2004). Multidimensional assessment of emotion regulation and dysregulation: Development, factor structure, and initial validation of the Difficulties in Emotion Regulation Scale. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assesmen*. March:2004, vol:26,41-54
- Geen R.G. (2001). *Human Aggression*. Taylor & Francis. 2nd ed.
- Greenberg, M. T., Kusche, C. A. & Speltz, M. (1991). Emotional regulation, self-control and psychopathology: The role of relationships in early childhood. In D. Cicchetti & S. Toth (Eds.), *Internalizing and externalizing expressions of dysfunction. Rochester Symposium on developmental psychopathology* (Vol. 2, pp. 21–55). New York: Cambridge University Press.
- Gross J.J. & Thompson R.A. (2007). Emotion regulation: conceptual foundations. In *Hand book of Emotion Regulation* (Ed. JJ Gross): 3-24. New York, Guilford Press.
- Gross, A. B. ve Keller, H. R. (1992). Long-term consequences of childhood physical and psychological maltreatment. *Aggressive Behavior*, 18(3), 171-185
- Gross, J. J. (1998). Antecedent-and response-focused emotion regulation: Divergent consequences for experience, expression and physiology. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74, 224-237.
- Gross, J. J., Munoz, R. F. (1995). Emotion regulation and mental health. *Clinical Psychology: Science and Practice*, 2, 151-164.
- Gross, J. J.(1999). Emotion regulation: Past, present, future. *Cognition and Emotion*, 13(5), 551-573.
- Gross, J.J., Levenson, R.W. (1993). Emotional suppression: Physiology, self-report, and expressive behavior. *Journal of personality and social psychology*, 64, 6, 970-986.
- Gross, J.J., Thompson R.A. (2006). Emotion regulation: Conceptual foundations. In J. J. Gross (Ed.), *Hand book of emotion regulation*. New York: Guilford Press.
- Gross, J.J., Richards, J.M. ve John, O.P.(2006). Emotion Regulation in Everyday Life. Chapter 1,13-35.
- Güleç, H., Topaloğlu M., Ünsal D. ve Altıntaş, M. (2012). Bir kısır döngü olarak şiddet. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar* 4:112-137.

Gündüz, A., Yaşar, A.B., Gündoğmuş, İ., Savran, C. ve Konuk, C. (2018). Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Ölçeği Türkçe Formunun Geçerlilik ve Güvenilirlik Çalışması. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*. 19(Özel sayı.1):68-75

Güner, S. & Güner Ş. (2010). Çocuklarda Sosyal ve Medikal Bir Problem; İstismar. *Van Tıp Dergisi*, 17/3, 108–113.

Haapasalo, J. ve Moilanen, J. (2004). Official and self-reported child hood abuse and adult crime of young offenders. *Crim Justice Behav.* 31:127-149.

Hancı İ.H. (2002). Adli Tıp ve Adli Bilimler. Seçkin Yayıncılık, Ankara, s.263-284. 1. Baskı.

Harrison, A., Sullivan, S., Tchanturia, K. ve Treasure, J. (2009). Emotion recognition and regulation in anorexia nervosa. *Clinical psychology & psychotherapy*. 16(4): 348-356.

Heitmeyer W. & Anhut R. (2008). Disintegration, recognition, and violence: a theoretical perspective. *New Dir Youth Dev* 119: 25-37.

Hergüner, S. (2011). Çocuk Hakları Açısından Çocuk İhmali ve İstismarı El Kitabı. 1. *Türkiye Çocuk Hakları Kongresi* içinde (s.42-54). Duygusal İstismar ve İhmal. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

Howe, D. (2005). *Child Abuse and Neglect*. Palgra ve Macmillan. New York.

http://whqlibdoc.who.int/publications/2006/9241594365_eng.pdf,

Humphreys C.A. (2007). Healthine qualitiesperspective on violence aganist women. *Health Soc Care Community*, 15: 120–127.

İşiten, N. (2011). İhmal ve İstismar Kavramlarının Tanımlanması. Çocuk İstismarını Önleme Sempozyumu Sonuç Raporu. Polis Eğitim ve Kongre Merkezi, Kasım ayı, İstanbul.

https://www.iem.gov.tr/iem/.../pdf/cocuk_istismarini_onleme_raporu.pdf

Jakupcak, M., Lisak, D. ve Roemer, L. (2002). The role of masculine ideology and masculine gender role stress in men'sperpetration of aggression and violence in relation ships. *Psychology of Men and Masculinity*, 3, 97–106.

James I.A., Southam L. ve Blackburn I.M. (2004). Schemasrevisited. *Clinical Psychology and Psychotherapy*, 11, 369-377.

John, O.P., ve Gross, J. J. (2004). Healty and unhealthy emotion regulation: personality procesess, individual differences and life span development. *Journal of Personality*, 72, 1301-1333.

Karadeniz, S. (2008). Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları ile Psikolojik Doğum Sırası Arasındaki İlişki. *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi*. Ondokuz Mayıs Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Samsun.

Karagöz, B. (2010). Alkol Veya Madde Bağımlısı Bir Grupta Kendini Yaralama Davranışının İncelenmesi: Çocukluk Dönemi İstismarı ve İhmaline İle Duygu Düzenleme Güçlüğü Faktörleri. *Yüksek Lisans Tezi*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klinik Psikoloji Bilim Dalı.

Kaya, İ. (2015). Ergenlerin çocukluk dönemi istismar yaşantıları ile davranış problemleri ve psikolojik sağlamlıkları arasında ilişkinin incelenmesinde otomatik düşünceler ve bilişsel duygu düzenleme stratejilerinin aracı rolü. *Doktora Tezi*. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Kayhan, H. (2017). Ergenlikte saldırganlık ve duygu düzenleme güçlükleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Kendall-Tackett, K. (2002). The health effects of child hood abuse: Fourpath waysby which abuse can influence health. *Child AbuseandNeglect*, 6(7), 715-730.

Kılıç E.Z. (2012). Ergenlerde şiddet kullanımı: bireysel ve ailesel etkenler. *Nöropsikiyatri Arşivi* 49: 260-265.

Kıvrak, Y., Gey, N., Kıvrak, H.A., Kocaçaya, M.H., Çöpoğlu, Ü.S. ve Arı, M. (2015). Kadına yönelik eş şiddeti, çocukluk travmaları, depresyon ve yaşam kalitesi: Toplum temelli çalışma. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 16: 314-322.

Kocacık, F. (2001). Şiddet Olgusu Üzerine. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 2(1). Sivas.Cumhuriyet Üniversitesi. Fen-Edebiyat Fakültesi.

Kocaer, Ü.(2006). “Hekim ve Hemşirelerin Çocuk İstismarı ve İhmaline Yönelik Farkındalık Düzeyleri”, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, İstanbul.

Koç, M. (2018). Sınıf Öğretmenlerinin Çocukluk Örselenme Yaşantıları ile Sınıf Yönetiminde Kullandıkları Disiplin Türleri Arasındaki İlişki. *Yüksel Lisans Tezi*. Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi. EBE.

Koole, S. L. (2010). The psychology of emotion regulation: an integrati vereview. (In J. D. Houwerand ve D.Hermans (Eds), *Cognition and emotion: reviews of current researc hand theories*: 128-167. New York: Taylor & Francis Group.

Koylar, G.A. ve Otis, D.M. (2003). The effect of childhood maltreatment on adult criminality: a tobit regression analysis. *Child Maltreat* 8:129-137.

Kozcu, Ş. (1988-89). Çocuk istismarı ve ihmali, seminer psikoloji. Ege Üniversitesi Yayınları, 6(7):63-76.

Lewis, A.J., Austin, E., Knapp, R., Vaiano, T. Ve Galbally, M. (2015). Perinatal maternal mental health, fetal programming and child development. *Health care (Basel)*, 3:1212-1227.

Lewis, D.O. (2005). Adult antisocial behavior, criminality and violence. In Kaplan & Sadock's Comprehensive Textbook of Psychiatry, 8th Edition (Eds BJ Sadock, VA Sadock):2258-2272. Philadelphia, Lippincott Williams & Wilkins,

Linehan, M. M. (1993). Cognitive-behavioral treatment of borderline personality disorder. New York: Guilford Press.

Liu, N., Zhang, Y., Brady, H.J., Cao, Y., He, Y. ve Zhang, Y. (2012). Relation between childhood maltreatment and severe intra-familial male-perpetrated physical violence in Chinese community: the mediating role of borderline and antisocial personality disorder features. *Aggress Behav.* 38(1). 64-76.

Livanou, M. (2003). Travma sonrası stres bozukluğunun teorik yönleri. In Psikolojik Travma ve Sonuçları (Eds T Aker, E Önder). İstanbul, 5 US Yayıncılık.

Lopez, M.A. Heffer, R.W. (1998). Self-concept and Social Competence of University Student Victims of Childhood Physical Abuse. *Child Abuse & Neglect.* 22.(3), 183-195.

Lynam, D.R. (1996). Early identification of chronic offenders: who is the fledgling psychopath. *Psychol Bull* 120:209-234.

MacMillan, H.L., Wathen, C.N. ve Varcoe, C.M. (2013). Intimate partner violence in the family: considerations for children's safety. *Child Abuse Negl*, 37: 1186-1191.

Maughan, A. ve Cicchetti, D. (2002). Impact of child maltreatment and interadult violence on children's emotion regulation abilities and socioemotional adjustment. *Child Development*, 73, 1525- 1542.

McDonald, R., Jouriles, E. N. (1991). Marital aggression and child behaviour problems. *Research Findings, Mechanisms, And Intervention Strategies, Behavior Therapist*, 14, 189-191.

McGee, Caroline. (2003). *Childhood Experiences of Domestic Violence*, London: Jessica Kingsley Publisher.

Mendes, D.D., Mari, J.J., Singer, M., Barros, G.M. ve Mello, A.F. (2009). Study review of the biological, social and environmental factors associated with aggressive behavior. *Rev Bras Psiquiatr* 31:77-85.

Mennin, D. S. (2006). Emotion Regulation Therapy: An integrative approach to treatment-resistant anxiety disorders. *Journal of Contemporary Psychotherapy*, 36, 95-105.

Miller N., Dollard J. (1941). *Social Learning and Imitation*. New Haven, NJ, Yale University Press,

Naim, A. İ. (1968). *Çocuk Hukuku*. İstanbul. s.3.

Neugebauer, R. (2000). Research on intergenerational transmission of violence: the next generation. *Lancet* 335:1116-1117.

Oei, T.P.S ve Baranoff, J. (2007). Young schema questionnaire: review of psychometric and measurement issues. *Australian Journal of Psychology*, 59: 78-86.

Oldehinkel, A.J., Hartman, C.A., De Winter, A.F., Veenstra, R. Ve Ormel, J. (2004). Temperament profile associated with internalizing and externalizing problems in preadolescence. *Dev Psychopathol* 16: 421-440.

Oral, R., Can, D., Kaplan, S., Polat, S., Ates, N., Cetin, G., Hancı, H., Erşahin, Y., Tepeli, N. ve Bulguc, A. G. (2001). Child abuse in Turkey: an experience in overcoming denial and a description of 50 cases. *Child abuse ve neglect*, 25(2), 279-290.

Orobio de Castro, B., Bosch, J.D., Veerman, J.W. ve Kooops, W. (2003). The Effects of Emotion Regulation, Attribution, and Delay Prompts on Aggressive Boys' Social Problem Solving. *Cognitive Therapy and Research*, Vol. 27/2:153-166.

Osofsky, J.D. (1995). Children who witness domestic violence: the invisible victims. *Soc Policy Rep*, 9(3):1-16.

Ovacık, A. ve Sezgin, U. (2008). Aile içi şiddetin erkek çocuğun şiddet içeren suç işleme davranışına etkileri (Yüksek lisans tezi). İstanbul, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü,

Özgentürk, İ., Kargın, V. ve Baltacı, H. (2012). Aile İçi Şiddet ve Şiddetin Nesilden Nesile İletilmesi. *Polis Bilimleri Dergisi*.14(4):55-77.

Özmenler, K.N. (1995). Antisosyal kişilik bozukluğu tanısı alanlarda suç niteliklerine göre kişilik örüntülerinin karşılaştırılması. Yayınlanmamış Uzmanlık tezi, GATA Psikiyatri AD, Ankara.

Öztürk, M. (2011). Çocuk Hakları Açısından Çocuk İhmali ve İstismarı El Kitabı. 1. *Türkiye Çocuk Hakları Kongresi* içinde (s.14-29). Çocuk İhmali ve İstismarı. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

Pakiş, I., Yayıcı, N. O., Günce, E., Çelik, S., Uysal, C. ve Karapirli, M. (2008). Çocuk ihmaline bağlı ölüm olguları. *Adli Tıp Bülteni*, 13(2): 82-87

Peled E. (2011). Abused women who abuse their children: a critical review of the literature. *Aggress Violent Behav*, 16: 325-330.

Pena, L. R., Pacheco, N.E. (2012). Physical-verbal aggression and depression in adolescents: the role of cognitive emotion regulation strategies. *Universitas Psychologica*, 11(4),1245-1254.

Perry, D.G., Perry, L.C. ve Rasmussen P. (1986). Cognitive social learning mediators of aggression. *Child Development*, 57(3),700-711.

Polat O. (2004). *Klinik Adli Tıp*. Seçkin Yayıncılık 1. baskı Ankara; 85-131.

- Polat, O. (2001): Çocuk ve Şiddet, Der Yayınları, İstanbul,2.
- Polat, O. (2007). Tüm Boyutlarıyla Çocuk İstismarı Tanımlar I. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Pollak, S., Cicchetti, D., Hornung, K. ve Reed, A. (2000). Recognizing emotions in faces: Developmental effects of child abuse and neglect. *Developmental Psychology*, 36, 679-688.
- Rieder, C., Cicchetti, D. (1989). Organizational perspective on cognitive control functioning and cognitive-affective balance in maltreated children. *Developmental Psychology*, Vol 25(3), 382-393.
- Riggs, D., Caulfield, M., Street, A. (2000). Risk for domestic violence: factors associated with perpetration and victimization. *J Clin Psychol* 56:1289-1316.
- Robertson, T., Daffern, M. ve Bucks, R.S. (2012). Emotion regulation and aggression. *Aggression And Violent Behavior*. 17, 72–82.
- Runyan, D., Corrine, W., Ikeda, R., et al. (2002). Child abuse and neglect by parents and other caregivers. In: World report on violence and health. Krug EG, Dahlberg LL, MercyJA.(eds). World Health Organization, Geneva; 57-86.
- Sağır, M. ve Gözler, A. (2013). Sınıf öğretmenlerinin çocuk istismarı ve ihmaline yönelik görüşleri ve farkındalık düzeyleri, *OPUS-Türkiye Sosyal Politika ve Çalışma Hayatı Araştırmaları Dergisi*, 3(5) s.67-102
- SHÇEK (Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu) (2010) Türkiye’de Çocuk İstismarı ve Aile İçi Şiddet Araştırması Özet Raporu. Ankara, Avrupa Birliği.
- Shi, Z., Bureau, J.F., Easterbrooks, M.A., Zhao, X. ve Lyons-Ruth, K. (2012). Childhood maltreatment and prospectively observed quality of early care as predictors of anti social personality disorder features. *Infant Ment Health J*. 33(1). 55-96.
- Shields, A. ve Cicchetti, D. (1998). Reactive aggression among maltreated children: The contributions of attention and emotion dys regulation. *Journal of Clinical Child Psychology*, 27, 381–395.
- Shipman, K. L., Schneider, R., Fitzgerald, M. M., Sims, C., Swisher, L. ve Edwards, A. (2007). Maternal Emotion Socialization in Maltreating and Non-maltreating Families: Implications for Children's Emotion Regulation. *Social Development*. 16(2): 268-285.
- Shipman, K., Zeman, J., Penza, S. ve Champion, K. (2000). Emotion management skills in sexually maltreated and nonmaltreated girls: A developmental psychopathology perspective. *Development and Psychopathology*, 12, 47-62.

Silverman, A.B., Reinherz, H.Z. ve Giaconia, R.M. The long-term sequelae of child and adolescent abuse: A longitudinal community study. *Child Abuse & Neglect* 1996; 20: 709-723.

Şahin, F. (2002). Çocuk İhmali: Tanı ve Tedavide Hekimler İçin İpuçları. *Klinik Pediatri*, 1(3), 103- 106.

Şarlak K, (2008). Duygusal Yaşantılarda ve Duygusal Düzenlemede Gözlenen Bireysel Farklılıkların Çok Boyutlu Olarak Değerlendirilmesi. *Yüksek Lisans Tezi*, Muğla: Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı.

T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı, (1998). Aile İçinde ve Toplumsal Alanda Şiddet. 12.12.2008.

<http://www.vuslatdergisi.com/?vuslat=yazi&id=311&k=27>

Taner Y. ve Gökler B. (2004). “ Çocuk İstismarı Ve İhmali: Psikiyatrik Yönleri” *Hacettepe Tıp Dergisi*, 35. 82-86.

Temiz, M., Beştepe, E., Yıldız, Ö., Küçükgöncü, S., Yazıcı, A., Çalığıuşu, C. Ve Erkoç, Ş. (2014). Yataklı psikiyatri servisinde tedavisi süren kadın hastalarda aile içi şiddetin hastalık tanıları ve hastalık süreciyle ilişkisi, *Nöropsikiyatri Arşivi*, 51:1-10.

Thompson, R. A. (1994). Emotion regulation: A theme in search of definition. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 59(2/3), 25–52.

Tıraşçı Y. ve Gören S. (2007). Çocuk istismarı ve ihmali. *Dicle Tıp Dergisi*, 34(1): 70-74.

Topal, E. (2016). Çocukluk Çağı Travmaları ile Ruh Sağlığı İlişkisinde Ontolojik İyi- Oluş Düzeyinin Aracılık Etkisinin Yapısal Eşitlik Modellemesi ile Test Edilmesi. *Yüksek lisans tezi*. İstanbul: İstanbul Arel Üniversitesi SBE.

Tugay, D. (2008). Öğretmenlerin Çocuk İstismarı ve İhmaline Yönelik Farkındalık Düzeyleri. *Yüksek lisans tezi*. Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, İstanbul.

Turk, C. L., Heimberg, R.G., Luterek, J. A., Mennin, D.S., Fresco D. M. (2005). Emotion dysregulation in generalized anxiety disorder: A comparison with social anxiety disorder. *Cognitive Therapy and Research* 29 (1), 89-106

Turla A. & Özkanlı Ç. (2006). Çocuğa yönelik istismarda farklı bir boyut: Çocuk pornografisi. *Polis Bilimleri Dergisi*, 8 (1)117-133.

Turla A. (2002). Çocuk istismarı ve ihmali olgularına tıbbi yaklaşım. *OMÜ Tıp Dergisi*, 19(4):291-300.

TÜİK ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. Aile Yapısı Araştırması, 2016. TÜİK Haber Bülteni Ocak 2017. Sayı: 21869

Türkoğlu, E., Kuğu, N., Akyüz, D. ve Doğan, O. (2000) Psikiyatri polikliniğine başvuran hastalarda çocukluk çağı kötüye kullanımının araştırılması. Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi, 22 (3), 144-148.

Uluğtekin, S. (1976). Çocuk Yetiştirme Yöntemleri Açısından Anababa-Çocuk İlişkileri: Ana-Baba Davranışlarıyla Çocuğun Saldırganlığı Arasındaki İlişkiler. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*.

UNICEF, (2014). The State of the World's Children 2014 in Numbers. New York: United Nations Publications, s.: 78-8.

UNICEF, (2015) Riskler ve Çocuk Koruma. <http://unicef.org.tr/sayfa.aspx?id=22&mnid=65&d=1&dil=tr>

UNICEF, (2006). Behind The Closed Doors: The Impact of Domestic Violence on Children. New York, UNICEF

Usta, R. (2009). İçsel Pazarlama ve Hizmet Kalitesi Arasındaki İlişki Üzerinde Örgütsel Bağlılık ve İş Tatmininin Aracılık Etkisi. Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 34, 241-263.

Ünsal, A. (1996). Genişletilmiş Bir Şiddet Tipolojisi. *Cogito* 6-7. Kış-Bahar. 29-36.

Vahip I. (2002). Evdeki şiddet ve gelişimsel boyutu: farklı bir açıdan bakış. Türk Psikiyatri Dergisi 13: 312-319.

Vahip, I. ve Doğanavşargil, Ö. (2006). Aile içi fiziksel şiddet ve kadın hastalarımız. Türk Psikiyatri Dergisi, 17: 107-114.

Valentiner, D. P., Smith, S. A. (2008). Believing that intrusive thoughts can be immoral moderates the relationship between obsessions and compulsions for shame-prone individuals. *Cognitive Therapy and Research*, 32, 714-720.

Van der Kolk, B. A., ve Fisler, R. (1995). Dissociation and the fragmentary nature of Traumatic memories: Overview and explanatory study. *Journal Of Traumatic stress*, 8, 505-525.

Vatansever Ü. (2004). Çocuk İstismarı ve İhmali İçinde: Çocuk Acil Tıp Kitabı. Eds: M, Uzel N, Yılmaz L, Çocuk Acil Tıp ve Yoğun Bakım Derneği Yayını, İstanbul, s.363-381.

Veltkamp, J. Lane, Miller, W. Thomas. (1994). Clinical Hand book of Child Abuse and Neglect. USA: International Universities Press.21-22.

Waschbusch D.A. (2002). A meta-analytic examination of comorbid hyperactive-impulsive-attention problems and conduct problems. *Psychol Bull* 128:118-150.

Waugh, F. ve Bonner, M. (2002). Domestic violence and child protection: issues in safety planning. *Child Abuse Rev*, 11:282-295.

Wenar, C. ve Kerig, P. (2005). *Developmental Psychopathology From Infancy Through Adolescence. Mc Graw Hill Higher Education*. 5th Revised edition, 696 pages, 2005.

Werner, K. ve Gross, J.J., (2010). Emotion regulation and psychopathology: A conceptual frame work.

WHO, (2104). Child maltreatment.

<http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs150/en/>

WHO, (2002). *World Report on Violence and Health, Summary*. Geneva, World Health Organization.

Williamson, D.F., Thompson, T.J., Anda, R.F., Dietz, W.H. ve Felitti, V. (2002). Body weight and obesity in adult sand self-reported abuse in childhood. *Int J Obes Relat Metab Disord*. 26: 1075-82.

Willinger, U., Lenzinger, E., Hornik, K., Fischer, G., Schönbeck, G., Aschauer, H. N. ve Meszaros, K. (2002). Anxiety as a predictor of relapse in detoxified alcohol-dependent patients. *Alcohol and Alcoholism*. 37(6): 609-612.

Wolfe, D. A., Scott, K., Wekerle, C. ve Pittman, A. L. (2001). Child maltreatment: Risk of adjustment problems and dating violence in adolescence. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*. 40(3): 282-289.

World Health Organization. ChildMaltreatment.

<http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs150/en/>.

Wupperman, P., Neumann, C. S., Whitman, J. B. ve Axelrod, S. R. (2009). The role of mindfulness in borderline personality disorder features. *The Journal of nervous and mental disease*. 197 (10): 766-771.

Yıldırım A. (1998). *Sıradan Şiddet: Kadına ve Çocuğa Yönelik Şiddetin Toplumsal Kaynakları*. İstanbul, Boyut Yayınları.

Yılmaz Irmak, T. (2008). *Çocuk İstismarı ve İhmalinin Yaygınlığı ve Dayanıklılıkla ilişkili faktörler, Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Ege üniversitesi, İzmir.

Yolcu, H. (2009). *İstismara Uğramış Çocuğa Eğitim Ortamında Yaklaşım: Rehber Öğretmenin Rolü*. *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, 7(25), 62-92.

Young, J.E., Klosko, J.S. and Weishar, M.E. (2003). *Schema Therapy: A Practitioner's Guide*. New York, Guilford Press.

Yurdakök, K. (2010). *Katkı Pediatri Dergisi*, “Çocuk İstismar ve İhmali Risk Faktörleri.” 32 (4) 12-18

Zaimoğlu, I. (2018). *Aile İçi Disfonksiyon ile Ailelerin Disiplin Davranışı Arasındaki İlişki. Uzmanlık Tezi*. Ankara: Sağlık Bilimleri Üniversitesi.

EKLER

EK-1.Araştırma Soru Formu

1.Cinsiyetiniz ?

- Kadın
- Erkek

2.Doğum Yılımız: _____

3.Medeni durumunuz ?

- Evli
- Bekâr
- Boşanmış
- Dul

4.Çocuğunuz var mı?

- **Evet**
- **Hayır**

7. Kaç yıldır bu mesleği yapıyorsunuz?

- 0 - 1 yıl
- 2 – 5 yıl
- 6-10 yıl
- 10 yıldan fazla

8.Bugüne kadar hiç çocuk istismarı ve ihmali ile ilgili bir eğitim veya seminere katıldınız mı?

- Evet
- Hayır

9. Şu anda çalıştığınız yaş grubunu işaretleyiniz.

- Ortaokul (10 – 13 yaş)
- Lise (14 – 18 yaş)

EK-2. Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği (CTQ)

10. Bu sorular **çocukluğunuzda ve ilk gençliğinizde (20 yaşından önce)** başınıza gelmiş olabilecek bazı olaylar hakkındadır. Her bir soru için sizin durumunuza uyan alanı işaretleyiniz. Sorulardan bazıları özel yaşamınızla ilgilidir; lütfen elinizden geldiğince gerçeğe uygun yanıt veriniz. Yanıtlarımız gizli tutulacaktır.

	Hiçbir zaman	Nadiren	Kimi zaman	Sık olarak	Çok sık
1. Evde yeterli yemek olmadığından aç kalırdım.	1	2	3	4	5
2. Benim bakımımı ve güvenliğimi üstlenen birinin olduğunu biliyordum.	1	2	3	4	5
3. Ailemdelikiler bana “salak”, “beceriksiz” ya da “tipsiz” gibi sıfatlarla seslenirlerdi.	1	2	3	4	5

EK-3. Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği

11. Aşağıda duygularınız ile ilgili birtakım ifadeler yer almaktadır. Lütfen soruları dikkatle okuyup, size uygun yeri işaretleyin. Tüm soruları içtenlikle cevaplamaya çalışın.

	Neredeyse Hiçbir Zaman	Bazen	Yaklaşık Yarı yarıya	Çoğu zaman	Neredeyse Her Zaman
1. Ne hissettiğim konusunda netimdir.					
2. Ne hissettiğimi dikkate alırım.					
3. Duygularım bana dayanılmaz ve kontrolsüz gelir.					

EK-4. Öğretmenin İstismar Davranışları

12. Tüm yetişkinler, çocuklara doğru davranışları öğretmek ya da bir davranış problemini saptamak için belirli yöntemleri kullanırlar. Bu bölümde **öğrencilerinize** kullanıyor olabileceğiniz bazı yöntemleri okuyacaksınız. Lütfen **geçen yıl içinde** sizin ne sıklıkla bu yöntemleri kullandığınızı gösteren uygun kutuyu işaretleyiniz.

Son 12 aydır hiçbir öğrencinize,	0	1-2	3-5	6-12	13-50	50'den fazla
	<i>Hiçbir zaman</i>	<i>Yılda 1-2 defa</i>	<i>Yılın bazı zamanları</i>	<i>Ayda ya da iki ayda bir</i>	<i>Ayda Bir kaç kez</i>	<i>Haftada bir ya da daha sık</i>
1. Yaptığı bir şeyin neden yanlış olduğunu açıkladınız mı?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
4. Elbiselerinin ya da vücudunun bir kısmını çekip onu sarstınız mı?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
5. Sopa, cetvel, defter gibi cisimlerle kaba etine vurdunuz mu?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
10. Yüksek sesle ve şiddetli bir şekilde bağırdınız mı?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
11. Müdürü, ailesini ya da polisi çağırmakla tehdit ettiniz mi?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
16. Beddua ettiniz mi?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
19. Elinden parasını ya da bir hakkını aldınız mı?	☐	☐	☐	☐	☐	☐

ÖZGEÇMİŞ

Dilek Özbek 1991 yılında İstanbul'da doğmuştur. Liseyi Küçükyalı Rezan Has Anadolu lisesinde okumuştur. Lisans eğitimini Sakarya Üniversitesi Felsefe Bölümü'nde tamamlamıştır. Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesinden Pedagojik Formasyon almıştır. MEB Rehberlik kursunda 226 saat ders alarak Psikolojik danışman ve Rehber Öğretmen olarak çalışma belgesi almıştır. Yüksek Lisansı Arel Üniversitesi Psikoloji alanında yapmaktadır. Halen Bahçeşehir Uğur Eğitim Kurumları'nda Psikolojik Danışman olarak çalışmaktadır.

